

Nan Inat Jesu Kristu An Iphodan Ta'u An Intudo' Mark

*Hay Intuddun John An Mumbonyag
(Matthew 3:1-12; Luke 3:1-18; John 1:19-28)*

¹ Hituwen itudo"u ya nan iphodan di tatagu an inat Jesu Kristu an imbabalen Apu Dios.

² Hay namangulun na'at ya niyunnudan hinan impitudo' Apu Dios i handin propeta an hi Isaiah an alyonay, Honago' han mamangulun e mangipa'innila hi aton nadan tatagun mundadaan hi umayam.

³ Ta hay puntutuduwanah nadan tatagu an umanneh awadana hinan agge naboblayan ya itku'itkukna an alyonay, Idadaan ta'u ha ma'andong hi awon nan Ap'apu ta'u ta midadaan hi umaliyana.*

⁴ Ta hay nipa'annungan tuwe ya hi John an mumbonyag an immeh nan agge naboblayan ta intutuduwana nadan tatagu hi atondan muntutuyuh bahulda ta idinongda nadan adi maphod an ato'atonda ta wan pakawanon Apu Dios dida on numpabonyagdan hiya. ⁵ Ta intutuduwana nadan tatagu an nalpuh ad Jerusalem ya hinadan udum an boblehdi hi ad Judea. Ta nun'ibagaday puntutuyuwandah bahulda ot pumbonyagan

* **1:3** 1:3 Hay pinhodnan alyon ya ta ipaphodday pangatda ta midadaandah nan umaliyan Jesu Kristu.

John didah nan wangwang an nungngadan hi Jordan.

⁶ Hay lubung John ya nan na'abol an dutdut di kemel ya han lalat di imbalikisna. Ya ammuna nadan dudun ya danum di iyukan hi intanudna.†

⁷ Ta muntudtudu'e on alyonay, Wada han ahi umalin na'abbaktu mu ha"on te ta'on on ha e' pangubadan hi tayun di hapatutna ya na'adda"ula' an mangat. ⁸ Te hay pamonyag'u i da'yu ya liting ya abuh mu hay pamonyagnan da'yu ya nan Espiritun Apu Dios.

Hay Nabonyagan Jesus Ya Hay Namatnapatnaan Nan Diyablu I Hiya

(Matthew 3:13-4:11; Luke 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Agge nadne ya nipa'annung nadan inali'alin John te hi Jesus an nalpuh ad Nasaret hidih ad Galilee ya imme ot mumpabonyag i John hidih nan wangwang an nungngadan hi Jordan.

¹⁰ Ta on hiyah nabonyagan ot duma"al hinan pingngit di wangwang ya tinigonan niluwat hi ad abunyan ya wada nan Espiritun Apu Dios an ay pallumay tigona an mangali ot mungkohop i hiya. ¹¹ Ya wada han madngol an hapit an nalpuh ad abunyan an alyonay, He"a nan Imbabale' an pa'appohpohdo' ya umipa'amlong'a i ha"on.

¹² Ya i diye ya impangulun nan Espiritun Apu Dios hi Jesus hinan agge naboblayan. ¹³ Ta napat (40) di algo hi niha"adanahdi ya hidiy e

† **1:6** 1:6 Nan lubung di propeta ya nan na'abol an dutdut di kemel ya lalat an balikis ya atbohadin hay itanudda ya dudun ya danum di iyukan. Sekariah 13:4

namatnaan Satanas i hiya ta hay ena tuwali pumbahulan. Ya dayyadahdiy atatakut an animal mu wadada nadan anghel an nangipapto' i hiya.

*Hay Nangihipunan Jesus An Nuntududu
(Matthew 4:12-17; Luke 4:14-15)*

¹⁴ Hidin nibalud hi John ot umeh Jesus hi ad Galilee ta ena itududu nan inat Apu Dios an iphoda ta'un alyonay, ¹⁵ Ad uwanin agagga moy pun'ap'apuan Apu Dios ya mahapul an muntutuyu ayuh nadan adi maphod an ina'inatyu ya indinongyun mangat i dadiye ya abulutonyu tun maphod an ituddu' an inat Jesu Kristu an iphoda ta'u.

*Hay Nangayagan Jesus Hinadan Muntabukul
(Matthew 4:18-22; Luke 5:1-11)*

¹⁶ Hidin mundaldallanan hi Jesus hinan pingngit nan lobong an nungngadan hi Galilee ya tinigona nan hinagi an da Simon i Andrew an muntabtabbukulda te hidiyey tamuda ¹⁷ ot ayagana didan alyonay, Ma'ayu ta unudona' ta tudduwan da'yuh atonyun mangayag hi tatagu ta umunuddan ha'on. ¹⁸ Ya na'ibagondan inha"ad di tabukulda ot miyunuddan hiya.

¹⁹ Ta onda immeh nan pangngelna ya minangmang bon Jesus da na' Sebedi an da James i John an wadadah nan bangka an pun'iphoday tabukulda ²⁰ ot ayagana dida. Ta tinaynanda damdamah amada ya nadan impabo'laanda ot mi'yeda i Jesus ²¹ hi ad Kapernaum.

*Hay Nunla'ahan Jesus Hinan Nih'op
(Luke 4:31-37)*

Ya hidin Habadun tungo ot e muntudtuduh Jesus hinan a'am'amungan di Judyu. ²² Ya masda'aw nadan tataguh panudduna te maphod di panudduna mu hay panuddun nadan muntudtuduh nadan uldinmin Judyu.

²³ Ya wahdi han ni'yamung i dida an nahi'pan ta tinumkuk ²⁴ an alyonay, Jesus an i Nasaret, on nganney nun'iyalim hitu? Undan immali'a an manadag i da'mi? Innila da'a te he"a nan nahamad di niyatana an hinnag Apu Dios. ²⁵ Mu inhingal Jesus an alyonay, Duminong'a ya immaan'a ituwen tagu.

²⁶ Ta hidiyen nih'op ya impagayonggongna nan tagun nih'opana ot inayunan tumkuk ot ahi mala'ah. ²⁷ Ya nada'en na'amung hidi ya mumbabaggaandan alyonday, Nganne nin di a'at naen balu an tudtudu? Matigon ongal di abalinana te ta'on on hanadan nih'op ya unudoday ibagana. ²⁸ Ta hiya nan nundongol di a'at Jesus hinadan bobleh ad Galilee.

Hay Nangipaphodan Jesus Hinadan Mumpundogoh

(Matthew 8:14-17; Luke 4:38-41)

²⁹ Hidin nakak da Jesus hinan a'am'amungan di Judyu ot umedan da James ya hi John hi balen da Simon i Andrew. ³⁰ Ya wahdi hi inan nan ahawan Simon an malmallo' te mumpudut. Ta impa'innilada i Jesus ³¹ ot umeh nan nalo'ana ot podnona ta bumangon ya na'ibagan pinumhod. Ot e munha"ang ot idadaanay anon da Jesus. ³² Ya hidin nalimuh nan algo ya nun'iyedah awadan Jesus di dakol an mumpundogoh ya nun'ahi'pan. ³³ Ta na'amung

nadan tatagu i diyen boble hinan way lita"angan
³⁴ ot pun'ipaphod Jesus nadan mumpundogoh
 an nat'onat'on di dogohda ya nunla'ahna nadan
 nun'ih'op. Mu aggena impahapit dadiyen nih'op
 te aggena pinhod an diday mangipa'innila an
 hiya nan Kristu.

*Hay E Nuntudtuduwan Jesus Hi Ad Galilee
 (Luke 4:42-44)*

³⁵ Agge nabigat ot bumangon hi Jesus ot umeh
 nan ma"id ha tagu ot e mundasal. ³⁶ Mu hidin
 hiyah nabigat ot e punhama' da Simon hi Jesus.
³⁷ Ta onda inakhupan ot alyonday, Ume ta'u te
 umman hama'on da'ah nadan tatagu.

³⁸ Mu alyonan diday, O mu mahapul an
 ume ta'uh nadan udum an boblehtu te maha-
 pul an itudtuduwa' damdama dida te hituwey
 nun'iyali'. ³⁹ Ta hininap Jesus nadan bobleh ad
 Galilee an e nuntudtuduhan nadan a'am'amungan
 di Judyu on nunla'ahna nadan dimunyu an
 nun'ih'op hinadan tatagu.

*Hay Nangipaphodan Jesus I han Na'gullidan
 (Matthew 8:1-4; Luke 5:12-16)*

⁴⁰ Indani ya wada han tagun na'gullidan‡ an
 imme ot mundu"un hi hinangngab Jesus ot
 alyonay, Apu Jesus, daan mo bahan ta pohdom'e
 ya impaphoda' hitun dogoh'u.

⁴¹ Ya himmo' Jesus ot iha'monay ta'lena i hiya
 ot alyonay, O pohdo'. Pumhod'a. ⁴² Ta ona
 inathidi ya na'ibagan pinumhod di adol diyen
 na'gullidan. ⁴³ Ot padanan Jesus i hiya an

‡ **1:40** 1:40 Nan na'gullidan ya hidiye nan alyon di udum an
 Biblia hi leprosy.

alyonay, ⁴⁴ Adim ibagbagah tuwen inat'un he'a. Mu mahapul an ume'a ta em ipatigoh nan padi an pinumhod'a. Ya inunudmu nan nibagah nan tugun Moses ta idatmu ha i'nong diyen padi i Apu Dios ta panginnilaan nadan tatagu an nan padi ya abulutonan na'aan nan dogohmu. ⁴⁵ Mu ta'on hi athidiy imbagan Jesus i hiya ya imme ot ena pun'ipa'innilah diyen inat Jesus i hiya. Ta ma"i'd ha ohah bobleh umayan Jesus hi adi humalunghung di tatagun hiya. Ta hiya nan immeh nan ma"i'd ha boble mu nitnudda damdamahdi nadan tatagu.

2

Hay Nangipaphodan Jesus I Han Naparalays (Matthew 9:1-8; Luke 5:17-26)

¹ Nala"uh han atnay algo ot mumbangngad da Jesus hi bobledah ad Kapernaum. Ta on dingngol bon nadan tataguhdi ² ot umedah awadana. Ta lo'tat ya adi umdah nan lita"angan hi umbunan nadan tatagun mundongol hinan hapit Apu Dios an itudtudun Jesus.

³ Indani ya indatong han opat an tatagu han naparalays an in'ayudda. ⁴ Mu ma"i'd ha atondan mangiyeh awadan Jesus te dakolday tagu. Ta inyeda moh atop ot gutbawonda nan atop an nipto'an Jesus ot buyunondah diyen ni'ayud. ⁵ Ya innilan Jesus an nahamad di pangulugdan hiya ot alyonah nan mundogoh di, Pinakawan'uy bahulmun iba. ⁶ Ya wadaday muntudtuduh uldinmin Judyu an ni'yamung ⁷ ta alyondah nomnomday, Te han tagu an tanganuna ihya

ipaddung di niyatana i Apu Dios. Ot ten am-munah Apu Dios an mamakawan hi bahul di tagu. ⁸ Mu innilan Jesus hidiyen punnomnomda ta hiya nan inalanan diday, Tanganu mahan on athinay punnomnomyu? ⁹ Nganneyy nalaklakah patiyonyu? On nan alyon hi napakawan di bahulmu onu nan alyon hi tuma'dog'a ya inalam nan nangi'ayudandan he"a ya imme'a? ¹⁰ Ibaga' i da'yu an ha"on an Nitulang Hitun Tatagu ya abalina' an ipaphod di tagun naparalays ta panginnilaanyu an abalina' bon mamakawan hi bahul di tatagu. Ot alyona i diyen tagu di, ¹¹ Tuma'dog'a ya inalam nan nangi'ayudandan he"a ya immanamut'a.

¹² Ya timma'dog ot alana nan nangi'ayudandan hiya ot umanamut. Ta nadan tatagun nanigo i diyen na'at ya masda'awda ot dayawondah Apu Dios an alyonday, Ad uwani mahan ya abuh han nanigan ta'u i han athinan na'at.

*Hay Nangayagan Jesus I Libay
(Matthew 9:9-13; Luke 5:27-32)*

¹³ Han hin'algo ya imme boh Jesus hinan pingngit di lobong ya niyunud nadan tata-gun hiya ta hidin na'amungdah awadana ot itudtuduwana dida.

¹⁴ Ya hidin mundaldallanan da Jesus ya tinigo-nah nan way upihhinan di pumbayadan hi buwis hi na' Alpeus an hi Libay an mun'amung hi buwis. Ot alyon Jesus i hiyay, Ma'at mi'unud'an ha"on.

Ya natanna'dog ot mi'ye i Jesus.

¹⁵ Han hin'algo ya inayagan Libay da Jesus ta eda mangan hi baleda. Ya dakol nadan tatagun alyon nadan Judyu hi nun'abahulan an mun'amung hi buwis di udum an nit-nud i Jesus ot mi"andan dida. ¹⁶ Ya hidin tinigon nadan Paliseu an muntudtuduh uld-inmin Judyu an mi"an hi Jesus i dadiyen alyonday nun'abahulan ya alyondah nadan itudtuduwanay, Tanganu mahan on mi'mi"an hi Jesus hinadan nun'abahulan?

¹⁷ Mu hidin dingngol Jesus hidiyen inalida ot alyonay, Nan tagun ma"id ha dogohna ya adina mahapul di doktor. Mu nan waday dogohna ya hiyay munhapul hi doktor. Ya atbohadin bokon nadan mangalih ma"id ha bahulday immaliya' te hay immaliya' ya gapuh nadan nun'abahulan.

Hay A'at Di Pun'ulatan

(Matthew 9:14-17; Luke 5:33-39)

¹⁸ Wada han nun'ulatan nadan itudtuduwan John ya nadan Paliseu. Ya immeday udum hi awadan Jesus ot alyondan hiyay, Tanganu on hanadan itudtuduwan John ya nadan Paliseu ya mun'ulatdah ad uwani mu hanada'en itudtuduwam ya adida mun'ulat?

¹⁹ Ya inalin Jesus i diday, Innila ta'u an wada'ey kasal ya adida mun'ulat nadan tatagun na'amung. Ot athidih ad uwani an gapu ta wadaa' ni' hitu ya adi mahapul an mun'ulatda. ²⁰ Mu indani ta ma"ida' mon tigonda ot mun'ulatdah punnomnomandan ha"on.

²¹ Ya innayun Jesus an alyon di, Undan wa'et napa"ih nan limmame an lubungyu ya ilkobyu

nan pa"ala? Adiyu te atonyu'ehdi ya ayyu te kumittang nan nilkob ya minamana nan napa"ih.
²² Ya atbohdi nan pinahapah an bayah an adiyu iha"ad hinan nadunut an lalat an pangiha"adan hi bayah. Te atonyu'ehdi ya bughiyonah diyen nittuwana ot mitopal. Te hanan pinahapah an bayah ya mahapul an miha"ad hinan pa"apya an up'up an pangiha"adan hi bayah.

Hay A'at Nan Habadun Tungo
(Matthew 12:1-8; Luke 6:1-5)

²³ Wada han Habadun tungo an ini'wan da Jesus i han puntanoman ot pungkultung nadan itudtuduwana dohah nadan nitanom.
²⁴ Ya wadaday Paliseu an nanigo ot alyonda i Jesus di, Tigom'e, tanganu mahan on aton nadan itudtuduwan ha athina yaden paniyo te Habadun tungo?

²⁵ Mu inalin Jesus i diday, Undan aggeyu innila din inat David hidin nadne hidin apadin Abiatar an hidin nun'a'agangan nadan nun'ibbana ²⁶ ot pamaaggot hunggop hinan tabernakel ot alana nadan tinapay an nidawat i Apu Dios ot anondah nadan nun'ibbana an ta'on on paniyoh anon di bokon padi. ²⁷ Mu ma"id ha alyon ta'uh paniyoh diyen inatda. Ot athidi te nan Habadu ya numbalinon Apu Dios hi tungo ta iphodan di tagu. ²⁸ Ya ha'on an Nitulang Hitun Tatagu di ukod an mangibagah nan paniyo ya nan bokon an umat hinan a'at di Habadun tungo.

3

Hay Nangipaphodan Jesus I Han Natakluy Di Ta'lena

(Matthew 12:9-14; Luke 6:6-11)

¹ Indani ya imme boh Jesus hinan a'am'amungan di Judyu ya wahdi han lala'in natakluy di ohan ta'lena. ² Ta nadan udum an tatagun wahdi ya hahalipatanda hi'on paphodon bon Jesus hidiyen mundogoh i diyen Habadun tungo ta waha ipabahuldan hiya. ³ Ot ayagan Jesus hidiyen natakluy di ta'lena ot alyonay, Tuma'dog'ah hinangngab datuwen tatagu. ⁴ Ot alyon Jesus di, Wada han mahmaha' i da'yu. Undan nganney nibagah nan uldin ta'un Judyu hi aton hinan Habadun tungo? On aton nan maphod onu nan adi maphod? Ya on wa'e ha munligat ya boddangan ta tumagu onu maphod on patayon?

Mu pamaag nadan tataguh dindinong. ⁵ Ot itigonah nadan tatagu yaden bimmungot an gapu ta athidin adi maphod di a'atda. Ot alyona i diyen natakluy di ta'lena di, Uyyadom di ta'lem.

Ta inuuyadna ya ni'bagan pinumhod. ⁶ Mu hidin tinigon nadan Paliseu hidiyen na'at ot lumah'unda ta eda hahapiton hinadan tatagun Herod di atonda an mamate i Jesus.

Hay Na'amungan Di Tataguh Nan Pingngit Di Lobong

⁷ Ot makak da Jesus hinadan itudtuduwana i diyen boble ot umedah nan way pingngit nan lobong an nungngadan hi Galilee. Ya dakko-dakkolday tatagun nun'itnud i dida an i Galilee

⁸ ya nadan nalpuh ad Jerusalem ya nadan udum an bobleh ad Judea ya hi ad Idumia ya hinan duwan boblen ad Tyre ya ad Sidon ya nadan nalpuh nan dommang nan wangwang an nungngadan hi Jordan. Ta immedan namin hi awadan Jesus te dingngolda nadan maphod an ina'inatna. ⁹ Ta lo'tat ya alyonah nadan itudtuduwanay, Eyu idadaan nan bangsa ta hidiy e' umohnongan te ma'id tee ha ato' te munhuhukwittan tudan tatagu.

¹⁰ Te nun'ipaphodna nadan mumpundogoh ta hiya nan mumpupullohdan e manapan hiya.

¹¹ Ya wadada'e nadan nun'ahi'pan ta tinigodah Jesus on nundu"undah hinangngabna on muntukukdan alyonday, Innilamin he"a nan Imbabalen Apu Dios. ¹² Mu impadinong Jesus dida te adina pohdon an diday mangipa'innilah a'atna.

*Hay Namto'an Jesus Hinadan Apostolesna
(Matthew 10:1-4; Luke 6:12-16)*

¹³ I han hin'algo ya immeh Jesus hinan nabillid ot ipa'ayagna nadan pohdonan ayagan. Ta onda imme ¹⁴ ot pot'onay himpulut duwa (12) ta diday pun'ib'ibbana ot ngadanana didah Apostoles. Ta udum hi algo ya diday honagonah e muntudtudu ¹⁵ ya idattana didah abalinanda an munla'ah hi nun'ih'op. ¹⁶ Hay ngadan dadiyen himpulut duwa (12) ya hi Simon an nginadanan Jesus hi Peter ¹⁷ ya da na' Sebedi an da James i John an dida nan nginadanan Jesus hi Bonerges an hay ibalinana ya ay kidul di niyatanda ¹⁸ ya hi Andrew ya da Philip i Bartolome ya hi Matthew

ya hi Thomas ya hi Tadeus ya hi James an hi na' Alpeus ya hi Simon an ohan Selote ¹⁹ ya hi Judas Iskariot an hiya nan mangipatiliw i Jesus.

*Hay Adi Pamihulan Hinan Espiritun Apu Dios
(Matthew 12:22-32; Luke 11:14-23; 12:10)*

²⁰ Hidin numbanggad da Jesus hinan boble ya na'amungda boy dakol an tatagu ta ta'on on ha e panganan da Jesus on ma'id ha atonda.

²¹ Ya hidin dingngol nadan a'ammod Jesus ot umedan e mangawit i hiya te alyon nadan udum di mabongbongang.

²² Ya wadadahdi nadan muntudtuduh nadan uldinmin Judyu an pa'alpudah ad Jerusalem an alyonday, Umman nee nih'op i hiya nan ap'apun nadan dimunyu ta hiya nan abalinanan munla'ah hi nih'op. ²³ Mu innilan Jesus hidiyen layahda ta hiya nan inalinah nadan tatagun na'amung di, Onha hi Satanas di nangdat hi abalina' an munla'ah hi nih'op ot undan mabalin ta hi Satanas ya mi'buhul hinadan ibbana? Ot alyon bon Jesus di, ²⁴ Onha mumbubuhhulan nadan himpamoble ot umannung an lo'tat ya madadagdan namin. ²⁵ Ya atbohdihi nadan hina'amma an onha dida dida on numpapatteda ot lo'tat ya madadagdan namin. ²⁶ Ot athidi i da Satanas an onha mundudu"uganda ot lo'tat ya mapogpog di pun'ap'apuwana. ²⁷ Hi Satanas ya umat hinan mabikah an lala'in mun'adug hi balena ta adi ma'akoy gina'una. Mu ha'on an ma'abbikah mu hiya ya nalakah pamoboda' i hiya ta way ato' an manggop hi balena ya nun'ala' nadan gina'una.

²⁸ Ya alyona boy, Ibagá' i da'yu an an namin di bahul an umat hinan pamihulan hi ibban tagu ya mabalin an mapakawan. ²⁹ Mu hanan mangalih hi Satanas di nangat hinan inat nan Espiritun Apu Dios ya adi pakawanon Apu Dios hi inggana. ³⁰ Manu'eh athidiy imbagan Jesus ya hay nangalyan nadan tataguh hi Satanas di nangdat hi abalinana an bokon nan Espiritun Apu Dios.

Hay Nitulang I Jesus

(Matthew 12:46-50; Luke 8:19-21)

³¹ Hidin muntudtuduh Jesus hinadan tatagu ya dimmatong da inana ya nadan i'ibanan linala'i an mangayag i hiya ot umohnongdah nan dola. ³² Ta nadan tatagun wahdi an mangmangngol hinan itudtudunay e nangibagan hiya an alyonday, Wahna man da inam hinadan i'ibam hi dola te pinhoddan mi'hapit i he"a. ³³ Ya alyon Jesus di, Ma"i'd ha napilih hi ina' ya i'iba'. ³⁴ Ot itigonan didan namin an na'amung ot alyonay, An namin ayu ya ibilang da'yuh hi ina' ya i'iba'. ³⁵ Te nadan tatagun mangun'unud hinadan pohdon Apu Dios ya diday ibilang'uh i'iba' ya ammod'u.

4

Nan Ni'aligan Di Ohok

(Matthew 13:1-9; Luke 8:4-8)

¹ I diyen algo ya imme da Jesus hinan way pingngit di lobong an nungngadan hi Galilee ot muntudtudu bohdi. Ya dakkodakkol nadan tatagun himmalunghung i hiya ta hiya nan immeh nan bangka an wahdih nan lobong ot e umbun

hidi. Ta nadan tatagu ya timma'dogdah nan pingngit nan lobong. ² Ot itudduwana dida an in'alignay nanudduna an alyonay, ³ Donglonyu han ibaga', Wada han e nunhabuwag hi ohok. ⁴ Ya hidin pun'ihabuwagna ya wadaday nipto' hinan awon ot ume nadan hamuti ot pun'a'anda. ⁵ Ya hanada'en udum ya nipto'dah nan mabatu an kittang di lutana ta manu te agagga ot human-goda ⁶ mu hidin pinumtang ya nun'a'alyohda ot mun'a'ateda te namaganan nan kittang an lutan himmangawanda. ⁷ Ya hanada'en udum ya nipto'dah nan matalo'to'. Ta himmangoda mu inilung nan gulun dida ta ma"id ha imbungada. ⁸ Mu hanada'en udum ya nipto'dah nan malumong an luta ta himmangoda ot umo"ongalda ot bumungadan namin an dakol di bungan di udum ya indakdakol di udum ya manghan di bungan nadan udum. ⁹ Ta on indappuh Jesus ot alyonay, Da'yun waday ingana ya maphod onyu na'addonglon hinaen intuddu'.

*Hay Ibalinan Nan Ni'alig An Ohok
(Matthew 13:10-23; Luke 8:9-15)*

¹⁰ Hidin nabukal nadan tatagu ta ammuna nadan Apostoles ya nadan udum an nangu-lug i Jesus ot mahmahanday ibalinan nan in-uhuhna. ¹¹ Ya alyon Jesus di, Udu'dul i da'yu te nipa'innila i da'yuy a'at nan agge ni' na'innilaan an pun'ap'apuwana Apu Dios. Mu hanada'en adi mamati ya mi'alig nadan mituddun dida. ¹² Te ta'on onda tigotigon nadan ato'ato' ya donglodonglonda nadan ibagabaga' ya adida ahan ma'awatan. Te onha ma'awatanda ot wan

muntutuyudah nadan numbahulanda ta wan pakawanon Apu Dios dida.

¹³ Mu ta'on'eh on da'yu ya adiyu ma'awatan nan ni'aligan nan ohok ot nganney atonyun manginnilah nadan udum an ituddu'.

¹⁴ Hay ni'aligan nan e nunhabuwag hi ohok ya hiya nan e mangipa'in'innilah nan hapit Apu Dios. ¹⁵ Ya hanan awon an nipto'an nadan udum an ohok ya nadan tatagun nangngol hinan hapit Apu Dios mu immeh Satanas ot ha'ulona dida ta lininglingda nadan hapit Apu Dios an dingngolda. ¹⁶ Ya hanada'en mabatu an nipto'an nadan udum an ohok ya dadiye nadan nangngol hinan hapit Apu Dios an manu te mun'am'amlongda ni' an mangunud ¹⁷ mu paddungnay agge limmamut di pangulugda te gapuh nadan dakol an hapit di tatagun dida onu gapuh ligatda ya indinongdan mangunud hinan hapit Apu Dios. ¹⁸ Ya hay ni'aligan'en nan matalo'to' an nipto'an nadan udum an ohok ya nadan udum an tatagu an nangngol hinan hapit Apu Dios ¹⁹ mu hanadan kinadangan ya nadan udum an ma'omnawan hitun lutay gagamgamanda. Ya wada'ey punligatanda ya minomnomanda. Ta datuwen namin di miploh hi punnomnomda ta ma'id ha niyatan nadan hapit Apu Dios an dingngolda hi nitaguwanda. ²⁰ Ya hana'en malumong an nipto'an nadan udum an ohok ya nadan nangngol hinan hapit Apu Dios ot unudonda. Ta hiya nan dakol nadan maphod an ato'aton di udum ya indakdakolnah

udum ya manghan hinadan udum.

*Hay A'at Di Dilag
(Luke 8:16-18)*

²¹ Alyon bon Jesus di, Undan da'yu'e ya tolganyu nan hilaw ya hina"ubanyu onu eyu ipahiluk hinan kama? Otten di'et natolgan ya eyu ipattuk. ²² Ta athidih nan tududu' an lo'tat ya mipa'innila ta hanadan paddungnay nipa"eh ad uwani ya ma'innilaan. ²³ Ot da'yun waday ingana ya maphod onyu na'addonglon hinaen inali'. ²⁴ Te onha ihamadyun donglon ya inunudyu ot ma'ud'udman di innilaonyu. ²⁵ Te nan mangunud hinadan nituddun hiya ya ma'udman di innilaona. Mu nan tagun adi mangunud hinadan nituddun hiya ya ta'on on nan kittang an innilana ya linglingona.

Hay Nipaddungan Nan Umongngalan Nan Nihok

²⁶ Alyon bon Jesus di, Hanan pun'ap'apuwan Apu Dios ya umat i ha taguh e nun'ohok. ²⁷ Ta hidin inggibbuhna ot mahiw hinadan udum an atona ta pinalpaliwana ya himmango nadan inihokna. Mu aggena innila hi'on nganney inat nadan inihoknan himmango ²⁸ te ukod nan luta an mangipahango ya mangipa'ongngal ya mangipabunga. ²⁹ Ta wa'et natongda ya ahi ume nan tagun e mun'apit hinadan bungan nadan intanomna.

*Hay Nipaddungan Nan Kittakittang An Ohok
(Matthew 13:31-32; Luke 13:18-19)*

³⁰ Alyon bon Jesus di, Hay oha boh ipaddungan nan pun'ap'apuwan Apu Dios ³¹ ya nan kak-itkittangan an ohok an ma'alih mustard. ³² Mu ta'on on kittakittang mu di'et nitanom ta nahikon ya ong'ongngal mu nadan udum an nitanom ta mabalin an pumbayaan di hamuti nadan hapangna.

³³ Ta athi'athidiy inat Jesus an in'ali'alignay nanudduna ta wan mabalin an ma'awatan nadan tatagu nadan itudtuduna i dida. ³⁴ Ta an namin nadan intudduna ya in'aligna mu abuhda'eh nadan itudtuduwana on imbaganay ibalinan nan in'aligna.

Hay Nangipadinongan Jesus Hinan Puwo'
(*Matthew 8:23-27; Luke 8:22-25*)

³⁵ Hidin mun'ahdom i diyen algo ya alyon Jesus hinadan itudtuduwana, Umagwat ta'uhdih dommangna. ³⁶ Ot mumbangkada i diyen inumbunan Jesus ot taynanda nadan tatagun na'amung hidi. Mu wadada damdamay udum an bangka an niyunud i dida. ³⁷ Ta hidin mangmanggeda ya inihbodna han puwo' ta maludulludun nan dalluyun on nihuyat hinan bangka ta ay malnong nan bangka. ³⁸ Mu hi Jesus ya numpungan an na'alo'an hinan awidan di bangka. Ot e bangonon nadan itudtuduwana ot alyonday, Apu Jesus, boddangan da'mi te tee man an malnong ta'u?

³⁹ Ta bimmangon ot alyonay, Duminong'an puwo'.

Ya nadadinong nan puwo' ya nan dalluyun ta ma'id ha al'ali. ⁴⁰ Ot alyonah

nadan itudtuduwanay, Tanganun ayu mahan ma'attakut? Undan ma'id ha pangulugyu?

⁴¹ Ya masda'aw nadan itudtuduwanan munhahapitdan alyonday, Nganne nin hituwen tagu an ta'on on ha puwo' ya dalluyun on unudonday ibagana?

5

Hay Nunla'ahan Jesus Hinan Nih'op (Matthew 8:28-34; Luke 8:26-39)

¹ Ta dimmatong da Jesus hi ad Gadara an dommang di ad Galilee. ² Ta hiyah munlah'un hi Jesus hinan bangka ya tuwe han nahi'pan an nalpuh nan lubu'an ³ te hidiy ena punli'li''odanan. Ya an namin di pamobodan hiya on po'tangona. ⁴ Ta ta'on hi bangkilin-ganday ta'lana ya hukina on po'tangona. Ta athi'athidi an bobodonda on pino'tangna ta lo'tat mo ya ingganuy nadan tatagun mamobod i hiya. ⁵ Ta abigabigat an ta'on on hinan mahdom on e humanawwangan hidih nan way lubu'an ya hinadan nabillid an tumukutukuk on ingganandutnay adolnah nadan batu.

⁶ Ya hidin minangmangnah Jesus ot tagtagona ta imme ot mundu'un hi hinangngabna ⁷ ot itkuknan alyonay, Jesus an imbabalen nan na'abbaktun Dios, undan nganney atom i ha'on? Isapatam bahan i Apu Dios an adiya' paligaton i he''a.

⁸ Manu'eh inalinah diye ya hay nangalyan Jesus i hiyay, Mala'ah'a i naen lala'i. ⁹ Ot alyon bon Jesus i diyen nih'op di, Ibagam di ngadanmu.

Ya alyonay, Hay ngadan'u ya hi Dakol te dakol ami.

¹⁰ Ya alyondan Jesus di, Adi da'mi bahan pa'aanon ituwen boble.

¹¹ Ya nipaddih an wadaday babuy an mangmangngan hinan way nabillid ¹² ot alyon nadan nih'op di, Pa'aanon da'mi'e ya daan mo bahan ta iyabulutmu ta ta'on on e ami mih'op hinadan babuy.

¹³ Ta on inyabulut Jesus ot mala'ahdah nan nih'opanda ot eda mun'ih'op hinadan babuy ta ahiyayappahan nadan duway libun (2,000) babuy ot umedah nan lobong ta nun'a'alingda.

¹⁴ Ta hanada'en mangipapto' i dadiyen babuy ya pamaaggot bumtikda ta an namin nadan boblen nangipluyanda on inuhuhdah diyen na'at. ¹⁵ Ya hanada'en tatagun nangngol ya pinhodan e tigon hi'on immannung ta hiya nan immedah awadan da Jesus. Ya immannung paman an wahdin um'umbun hidiyen lala'in nahi'pan ni' an nunlubung mohpe te pinumhod di nomnomna. Ya timmakutda. ¹⁶ Ya hanada'en nanigo i diyen na'at ya inuhuhdah nadan tatagu nan na'at i diyen tagu ya nadan babuy. ¹⁷ Ta alyon mon nadan tatagu i Jesus di, Umaan'a bahan hitun numboblayanmi.

¹⁸ Ta hidin umeda mo da Jesus hinan bangka ya imbagan diyen lala'in nahi'pan ni' an pinhodnan mi'ye i dida. ¹⁹ Mu adi pi'yayon Jesus an alyonay, Maphod di umanamut'a ta em uhuhon hidiy a'at di nammo'an Apu Dios i he"a. ²⁰ Ot unudon diyen lala'i. Ta on imme ot ena mo ibagabagah nadan tataguh abobboblehdih ad

Dekapolis hidiyen inat Jesus i hiya. Ta hanada'en nangngol i diyen ibagabagana ya masda'awda.

*Hay Nanapaan Han Babaih Lubung Jesus
(Matthew 9:18-26; Luke 8:40-56)*

²¹ Numbangka bo da Jesus ot mumbangngad-dah dommang nan lobong ya dakkodakkolda bo nadan tatagun e himmalunghung i hiya.

²² Ya wada han mangipangpanguluh nan a'am'amungan di Judyu an hi Darius an imme ot mundu"un hi hinangngab Jesus ²³ ot alyonay, Umeta bahan ta em iha'moy ta'lem hinan imbabale' an tuwen mate ta wan tumagu. ²⁴ Ot mi'yeh Jesus ya mun'i'itnuddan dida nadan tatagu an amod onda e humalunghung i hiya.

²⁵ Ya wada han babain himpulut duway (12) tawon di agge dimminongan di dalan malpuh adolna. ²⁶ Ta ma'id ha aggena e numpa'agahan ta inumahnan namin di pihhuna ya agge damdama na'agahan an onnot on namama.

²⁷ Mu innilan diyen babai nadan ina'inat Jesus ta hiya nan nitnud ot dapaonay lubung Jesus te hay ninomnomna ya alyonay, ²⁸ Ta'on on namaag ya dinapa' di lubungna ot pumhoda'. ²⁹ Ya hidin dinapana ya na'ibagan nati'od nan dalan malpuh adolna ya inamtanan pinumhod hidiyen dogohna. ³⁰ Ya ta'on on hi Jesus ya inamtana an nan abalinanay bimmoddang i diyen babai ta inligguhna nadan tatagu ot alyonay, Nganney nanapah lubung'u?

³¹ Ya alyon nadan itudtuduwanay, Nganney pot'on hi nanapah lubungmu i ha athitu an dakkodakkol tudan tatagu.

³² Mu muntiggotiggo ya tinigonah diyen babai.
³³ Ya munggayonggong hidiyen babaih takutna ot e mundu"un hi hinangngab Jesus ot iba"agna an hiyay nanapah lubungna.

³⁴ Ya alyon Jesus i hiyay, Gapuh nan pangulugmun iba ya na'aan nan dogohmu. Umanamut'a ot malinggop'a mo aya te pinumhod'a.

Hay Nanaguwan Jesus I Han Pa'attena

³⁵ Aggena impadappuh hidiyen ibagana ya wadaday immalin nalpuh balen Darius ot alyondan Darius di, Adim awiton nan muntudtudu te niluh damdaman nate nan imbabalem.

³⁶ Mu hidin dingngol Jesus hidiyen inalida ot pamaaggot alyonan Darius di, Adi'a minomnomnan hinan imbagadan he"a, pamaag ya nundinolan ha"on.

³⁷ Ot adi pi'yayon Jesus nadan tatagu ta ammuna da Peter ya nan hinagin da James i John di ni'uyug i dida.

³⁸ Ta onda dimmatong hinan balen diyen mangipangpanguluh nan a'am'amungan di Judyu ya wahdiday ahingungulngul ta ma"id ha pa'inonglan. ³⁹ Mu hinunggop hi Jesus ot alyonay, Tanganun ayu ahikokoga? Umman agge nate nan unga te on nalo' ya abuh. ⁴⁰ Ya ngihngihilandah Jesus mu impalah'una dida ta ammuna da inana ya hi amana ya nan tulun nitnud i hiya an immeh nan awadan nan unga ⁴¹ ot odnan Jesus di ta'lena ot ihapitnah hapitdan alyonay, Talita kumi an hay ibalinana ya he"an unga, bumangon'a. ⁴² Ya nabannangon nan unga an himpulut duway (12) tawona ot

dumallan. Ta on tinigon nadan a'ammodna ya masda'awda. ⁴³ Mu pinadanan Jesus i dida an adida e ibagabagah diyen na'at. Ot alyona boy, Panganonyu mohpe tun unga.

6

Hay Agge Nangunudan Nadan Tatagu I Jesus Hinan Numboblayana

(Matthew 13:53-58; Luke 4:16-30)

¹ Tinaynan da Jesus hidiyen boble ta numbangngaddan namin hinan itudtuduwanah ad Nasaret an niha"adanah a'ungana. ² Ta i diyen Habadun tungo ya immeh nan a'am'amungan di Judyu ot muntudtuduhi. Ya masda'aw nadan dakol an na'amung hinan nanudduna an alyonday, Dana mahan di e nangngolan naen taguh nadan dakol an innilana ya dana nin di nalpuwan nan ongal an abalinana ta abalinanan mangat hi milagro? ³ Ya undan bokon hinae nan kalpentero an imbabalen Mary an i'ibana da James i Joseph ya da Judas i Simon ya nadan binabain wahtu? Ot nganne hanan e pangunudan i hiya te undan agge innilay niyatana?

⁴ Mu inalin Jesus i diday, An namin nadan propetah din nadne ya ta'on on idanay umayanda ya lispituwon di tatagu dida. Mu hinada'en numboblayanda ya ta'on on didan hina'amma ya adida lispituwon dida. ⁵ Ta hiya nan ma"i'd ha dakol hi inat Jesus hi milagro i diyen boblena an ammunada han oh'ohhan tatagun mundogoh an inha'monay ta'lenan dida ot pumhodda. ⁶ Ya masda'aw hi Jesus hi adida

pangulugan i hiya. Ot eda mo muntudtuduh nadan nun'ihaggon hinan numboblayana.

*Hay Nannagan Jesus Hinadan Apostolesna
(Matthew 10:5-15; Luke 9:1-6)*

⁷ Wada han nangayagan Jesus hinadan Apostoles ot idatnay abalinanda an munla'ah hi nun'ih'op te pinhodnan ituda' dida ta hinduhindudwadan e muntudtuduh udum hi boble ⁸ an alyonan diday, Ekayu muntudtudu mu adi mahapul an mangdon ayu hi akbutyu onu anonyu onu pihhuyu ta ammuna ha hu"udyuh odnanyu. ⁹ Munhahapatut ayu mu adiyu oddahon di lubungyu. ¹⁰ Ta imme ayu'e hinan ohan boble ya i ha ohan baley umohnonganyu ta ingganah taynanyuh diyen boble. ¹¹ Mu alina'eh datnganyu ha boble ya ma'id ha apngadan da'yu an adida pohdon an mitudduwan ya taynanyu dida. Ya ta'on on nan hupu' hi hukiyu on numpu'pu'yu ta panginnilaandan adiyu ipapilit an middum i dida. ¹² Ta on inalin Jesus hidiye ot mahihi"anda an e muntudtudu ta wan muntutuyu nadan tataguh bahulda ta way atondan mi'tagu i Apu Dios. ¹³ Ta nunla'ahday nih'op hinadan tatagu ya nun'ilamuhday lanah nadan mumpundogoh ta nun'a'aan di dogohda.

*Hay Natayan John An Mumbonyag
(Matthew 14:1-12; Luke 9:7-9)*

¹⁴ Nundongol hi Jesus ta hiya nan ta'on on nan patul an hi Herod ya dingngolna nadan ato'aton Jesus. Mu nadan udum an tatagu ya alyonday, Manu'eh ongal di abalinana ya hiyah John an mumbonyag an timmagu.

¹⁵ Ya hanada'en udum ya alyonday, Umman nin hi Elijah an propetan Apu Dios hinaen numpatigoh ad uwani.

Ya nada'en udum ya alyonday, Umman nin hiyay ohah nadan propetah din nadne an tim-magu.

¹⁶ Mu hi Herod ya alyonay, Umman hiyah nae nee nan hi John an hiya din impaputul'uy uluna.

¹⁷ Manu'eh athidiy inalin Herod ya hiyay nangipibalud i John te pinloh Herod hi Herodias an ahawan ibbanan hi Philip. ¹⁸ Yaden ilutik John an adi maphod hidiyen inatna. ¹⁹ Ya ta'on on hi Herodias ya aggena pinhod hidiyen inalin John ta hiya nan pinhodnan gahin on mipapate mu agge inyabulut Herod ²⁰ te itakutna nan amaphod John te innilana an hi John ya tagun Apu Dios. Ya pinhod Herod an mundongol hinadan itudtudun John an ta'on on hinuddum on datuwey mangdat hi inom-nomana. ²¹ Mu hi Herodias ya ninomnomna han atona i John ta hidin nadatngan hidiyen algo an punnomnomandah niyayyaman Herod ya nahayup nadan ap'apun di gubilnu ya nadan opisyal di tindalu ya nadan kakadangyan an i Galilee ot munhahamulda. ²² Ot panayawona nan imbabalena ya umipa'amlong i Herod ya nadan tatagun na'amung nan panpannayona. Ta hiya nan inalin Herod i diyen imbabalena, Maphod nan panayom. Pinhod'un ibagam hi'on nganney pohdom hi idat'un he''a ²³ an ta'on on hay godwan tun pun'ap'apuwa' ya idat'u.

²⁴ Ta imme nan unga i inana ot alyonay, Nganney ibaga' hi idat aman ha'on?

Ya alyon inanay, Nan ulun John an mumbonyag.

²⁵ Ta na'ibagan nibangngad nan unga ot alyonah nan patul di, Hay pinhod'uh idatmun ha'on ya hay ulun John an mumbonyag an miha"ad i ha duyu.

²⁶ Ya nunhiglay tutuyun Herod mu ma"id ha abalinana te niluh an dingngol nadan tatagu nan hinapitna. ²⁷ Ot honagona mo nan guwalya ot ena aton nan pohdon diyen imbabalen Herodias. Ta imme nan guwalyah nan baludan ot putulongay ulun John ²⁸ ot iha"adnah nan duyu ot iyenah nan unga ot e idat nan unga i inana an hi Herodias.

²⁹ Hidin dingngol nadan intudtuduwan John hidiyen na'at i hiya ot eda alan nan adolna ot eda ilubu'.

Hay Namanganan Jesus Hinadan Dakol An Tatagu

(Matthew 14:13-21; Luke 9:10-17; John 6:1-15)

³⁰ Indani ya numbangngad nadan e nuntududu an A'apostoles Jesus ot uhuhondan hiya nadan ina'inatda. ³¹ Ya hiyah diye damdaman mapinpinalogday tatagun e manama' i Jesus ta ma"id ha atondah nadan Apostolesna an mun'ible onu mangan. Ta alyon mon Jesus i diday, Ume ta'u ni' i ha ma"id ha tagu ta way aton ta'un mun'ible. ³² Ta eda nunlugan hinan bangka ot umedah nan agge naboblasyon ta abuhdahdi. ³³ Mu na'innilaan damdaman nadan tatagu nan immayanda te dakolday nanigoh nakakanda ot awigingondan idallan ta diday namangulun

dimmatong hinan umayan da Jesus. ³⁴ Ta on dimma"al da Jesus ya wahdiday dakkodakkol an tatagun namangulun dimmatong. Ya nunhiglay homo'nan dida te ayda ninganuy an kalneron ma"id ha mangipapto' i dida. Ot inayuna mon itudtuduwan dida.

³⁵ Ta hidin mun'ahdom ya imme nadan itudtuduwanah awadana ot alyonday, ³⁶ Udu'dulnay ituda'mu tudan tatagu ta umedah nadan nun'ihaggon an boble ta eda gumattang hi anonda te ma"id ha boblehtu.

³⁷ Ya inalin Jesus di, Da'yuy ukod an mangdat hi anonda.

Ya inaliday, O mu mahapul di ongal hi pihhuh migattang ot daanay emi pangalan?

³⁸ Ya alyonay, On atna ha tinapay hi wahna?

Ta eda puntigo ya alyonday, Ammuna man tee han liman tinapay ya han duwan ekan an wahtu.

³⁹ Ot ibagana i dida ta eda pabunon nadan tatagu ta ma'ubu"ubungdah nadan nahlo'an.

⁴⁰ Ta hinnanabongle (50) ya hingagahut (100) di na'anubu"ubung. ⁴¹ Ot alan Jesus nan liman tinapay ya nan duwan ekan ot itangadnah ad abunyan ot munhana i Apu Dios ot ahina upi'upingon ot idatnah nadan itudtuduwana ta eda pun'ipiyappong hinadan tatagu ⁴² ot mangandan namin. Ya hidin nabhugda ⁴³ ot eda amungon nadan aggeda ya napnuy himpulut duway (12) bahket. ⁴⁴ Ya ha'ey bilang di nangan ya limay libuy (5,000) linala'i an aggeda ni'bilang nadan binabai ya u"unga.

*Hay Nundallanan Jesus Hinan Uhhun Di Liting
(Matthew 14:22-33; John 6:16-21)*

⁴⁵ Ot ibagan Jesus ta mamangulu nadan itudtuduwanan umeh nan dommangna an ad Betsayda. Ta onda nunlugan hinan bangka ot ahina pa'anamuton nadan tatagu. ⁴⁶ Ta onda imme nadan tatagu ot umeh Jesus hinan bulludna an e mundasal. ⁴⁷ Ta hidin mun'ahdom ya wadada nadan itudtuduwan Jesus hinan gawwan nan lobong yaden hiya'e ya ohahdih nan bulludna. ⁴⁸ Ya minangmang Jesus an maligatan nadan itudtuduwana te pabangngadon nan mabikah an dibdib nan bangka.

Ta damunah timmalanu ya ni'akhup hi Jesus hinadan itudtuduwana an indallanah nan uhhun di liting ta enaot la"uhan dida. ⁴⁹ Ya hidin tinigon nadan itudtuduwana an waday mundaldallanan hinan uhhun di liting ya nang-intattakutda ot tumkukda ⁵⁰ te alyondaot on banig. Mu alyon Jesus di, Adi ayu tumakut te ha'on. ⁵¹ Ot inayunan munlugan hinan bangka ya nadadinong nan mabikah an dibdib. Ta nunhiglan masda'aw nadan itudtuduwana i diyen na'at ⁵² te paddungnay makulhiy nomnomda ta aggeda innila nan a'at Jesus an umat hi namangananah nadan dakol an tatagu.

*Hay Nangipaphodan Jesus Hinadan Mumpundogoh Hi Ad Genesaret
(Matthew 14:34-36)*

⁵³ Hidin dimmatong da Jesus hi ad Genesaret ⁵⁴ ya immatunan nadan tataguh Jesus. ⁵⁵ Ot eda pun'ibagah nadan tataguh abobboblehdi an alyonday, Wada'ey mundogoh ya inyeyuh awadan Jesus.

56 Ta an namin di umayan Jesus on inyunuddan hiya nadan mumpundogoh ta iyedah nadan pummalkaduwan on numpahmo'dan hiya ta dapaonda ni'moy gayadan di lubungna. Ya an namin nadan nanapah lubungna ya pinumhodda.

7

Hay Nangiyunnudan Nadan Judyu Hi Pangat Handidan A'ammodda
(Matthew 15:1-9)

¹ Han hin'algo ya wadada nadan nalpuh ad Jerusalem an Paliseu ya nadan muntudtuduh uldinmin Judyu an immeh awadan Jesus. ² Ya tinigoda an nadan udum an itudtuduwam Jesus ya adida un'unudon nan intugun handidan a'ammodda an ihipundah nan hikuda ta inganah nan gamatdan ulahan on ahida mangan.

³ Yaden dida'e an Paliseu ya an namin di Judyu ya un'unudonda nan intuddun handidan a'ammodmi ⁴ ya nan atondan mun'ulah hi basu ya banga ya pannuman ya nadan makan an gattangon hinan malkadu.

⁵ Ta alyondan Jesus di, Tanganu on nada'en itudtuduwam ya adida unudon nadan intugun handidan a'ammod ta'uh din nadne an ulahan di ta'le on ahita mangan?

⁶ Ya alyon Jesus di, Umman on ayu mumpunlayah. Immannung an da'yuy nipto'an nan imbagan Apu Dios an impibagana i Isaiah an alyonay, Datuwen tatagu ya manu te alyonday un'unudona' mu nat'on di wah nomnomda. ⁷ Ta ma'id ha hilbin di pundayawda i ha'on te on

hanadan malpuh nomnomday ituddudah nadan tatagu on inalityday ha'on di ud tugun.

⁸ Ya ta'on on da'yuh ad uwani ya at'ayuhdi te alyonyuy hi Apu Dios di un'unudonyu mu onnot on layahyu te hanadan itugun di tataguy un'unudonyu. ⁹ Ta inwalongyu nadan tugun Apu Dios ta hanadan nadadawoh i da'yuy itudtuduy ¹⁰ an umat hinan inalin Apu Dios i handin ammod ta'un hi Moses an alyonay, Mahapul an ipapto'yu nadan a'ammodyu. Nan tagun idutanay hi amana onu hi inana ya mahapul an mipapate. ¹¹ Mu da'yu'e ya ta'on on hanadan ma'ahhapul nadan a'ammodyu on ukuhanyun idat. Ta hiya nan nat'on mo boy itudtuduy an alyonyuy ¹² mabalin an adiyu idattan nadan a'ammodyu mu ta ibagayun dida an manu'eh ma'id ha idatyun dida ya niluh an indawatyun Apu Dios. ¹³ Ot danaen pangatyuy atiganan adiyu unudon nadan tugun Apu Dios te nadan nadadawoh i da'yuy itudtuduy. Ta hanadan adi maphod di inhukkatyuh nadan pohdon Apu Dios hi atonyu.

*Hay Alpuwan Di Pumbahulan
(Matthew 15:10-20)*

¹⁴ Inayagan bon Jesus nadan tatagu ot alyonan diday, Hanat igongahanyu ta wan ma'awatanyuh tuwen alyo'. ¹⁵ Bokon hanan anon di gumalat hi pumbahulan te umman hanadan malpuh nomnom. ¹⁶ Ot da'yun waday ingana ya maphodot onyu na'addonglon hinaen inali' i da'yu.

¹⁷ Hidin nagibbuh dadiyen inalin Jesus ot taynana nadan tatagun na'amung ot hunggop hinan bale. Mu nitnudda nadan itudtuduwana ot alyondan hiyay, Adimi ma'awatan nan inalim an pumbahulan.

¹⁸ Ya alyon Jesus di, Te nee on ta'on on da'yu ya adiyu ma'awatan. Undan aggeyu innila an bokon nan anon di gumalat hi pumbahulan?

¹⁹ Te hanada'en anon ya adi umeh nomnom mu hay umayana ya hay putu ta ahi bumudduh. Ta gapuh nangalyana i diye ya na'innilan ma'id mo ha mapaniyoh makan.

²⁰ Ya innayunan alyon di, Hay alpuwan di pumbahulan ya nan nomnom ²¹ te hidiy almuwan nan punnomnom an e mangako ya pumate ²² ya umiluktap ya e mi'babai ya e mi'lala'i ya munlayah ya umakih ya pumihul ya munlattuwig ya e muntangango ya an namin nadan adi maphod an pangat.

²³ Ta an namin datuwen pumbahulan ya malpuh nomnom.

*Hay Numpahmo'an Han Babai I Jesus
(Matthew 15:21-28)*

²⁴ Tinaynan da Jesus hidiyen boble ot umedah nan ohan bobleh ad Tyre ot eda mun'iyon i han bale ta adi innilaon nadan tataguy awadanda. Mu hiya damdamah diyen na'innilaan nadan tataguh diyen eda niha'adan. ²⁵ Ta wada han babai an nahi'pan nan babain imbabalena an dingngolnay awahdin Jesus ot ma'ibagan ume i diyen bale ot e mundu'un an inda'omnay angahnah nan dotal hi hinangngab Jesus ot mumpahmo' i hiya.

²⁶ Hidiyen babai ya bokon Judyu te Greek an i Poenisia an nihaggon hi ad Syria. ²⁷ Mu in'alig Jesus nan nambalna an alyonay, Gahin di mabhug nadan u"unga te adi maphod hi'onda agge nabhug ya inala nan anonda ta e ipa'an hi kahu.

²⁸ Ya inalin diyen babai di, Immannung hinaen inalim Apu Jesus, mu atbohdi an ta'on on nan kahu an nihaggon hinan tagun mangmangngan ya anona nan ogahon nan tagu.

²⁹ Ya alyon Jesus di, Gapu i naen pumpada'ulam ya nala'ah nan nih'op hinan imbabalem ot mabalin an umanamut'a.

³⁰ Ta immanamut hidiyen babai ya wahdin nalo' nan imbabalena an na'aan nan nih'op i hiya.

Hay Nangipaphodan Jesus Hi Ingan Nan Napukit

³¹ Hidin nakak da Jesus hi ad Tyre ya ini'wadah ad Sidon ya hi ad Dekapolis ta numbangngaddah nan way lobong an nungngadan hi Galilee. ³² Ya deedahdiy tatagun nangi'uyug i han napukit ya nalollol an adi humapit ot mumpahmo'dan Jesus ta iha'monay ta'lena i hiya ta pumhod. ³³ Ot bumata'an da Jesus i diyen napukit ot ilukit Jesus di gamatnah nan ingana ot ipu'nahna boy tukpanah dilan diyen napukit ³⁴ ot ahi itangad Jesus hi ad abunyan. Ya himmodaal ot ihapitnah hapitdan alyonay, Ephphatha an hay ibalinana ya pumhod'a.

³⁵ Ya na'ibagan dumngol mohpey ingan diyen napukit ya maphod mohpey panapitna. ³⁶ Ot

ibagan bon Jesus hinadan tatagu ta adida e ibagabagah diyen inatna mu ondaot inyal'alan e inuhu'uhuh hidiyen inatna. ³⁷ Ta hanada'en nangngol ya alyonday, Ongal mahan di abalinan naen tagu te abalinanan ipaphod di napukit ya pahapitonay nalollol.

8

Hay Namanganan Jesus Hinan Opat Di Libun Tatagu

(Matthew 15:32-39)

¹ Wada bo han na'amungan di dakol an tataguh awadan Jesus ta napuhandah makan. Ot ayagan mon Jesus nadan itudtuduwana ² ot alyonan diday, Napuh moy balun tudan tatagu te tuluy algodahutu. ³ Ot pamaag'e ya impa'anamut ta'u dida an adida mangan ya undan adida malngat hinan awon an namamah nadan idawwiyy umanamutanda?

⁴ Ya alyon nadan itudtuduwanay, O mu ma'id ha boblehtu ot idanay e ta'u pangalan hi ipa'an ta'un dida?

⁵ Ya alyon Jesus di, On waday aggeyuh makan?

Ya alyonday, Ammuna tee han pitun tinapay an wahtu.

⁶ Ot ipabun Jesus nadan tatagu ot alana nan tinapay ot mundasal ta munhana i diyen makan ot ahina upi'upingon on nun'idatnah nadan itudtuduwana ta eda pun'ipiyappong hinadan tatagu. ⁷ Ya wada bo han oh'ohhan ekan ta inalana ot munhana bo i Apu Dios. Ot ahina bo pun'idat hinadan itudtuduwana ot

pun'ipiyappongda nadan tatagu. ⁸ Ta nangandan namin an nun'a'abhugda ot amungonda nadan binatang ya napnuy pituy bahket. ⁹ Ya hay tatagun nangan i diye ya opat di libu (4,000).

¹⁰ Ot ibagan mohpen Jesus hinadan tatagu ta mumpanga'anamutda. Ot munlugan da Jesus hinan bangka ot umedah ad Dalmanuta.

Hay Nummahmahan Nadan Paliseu Hi Nalpuwan Jesus

(Matthew 12:38-39; 16:1-2; Luke 11:29-32)

¹¹ Wadaday Paliseu an immeh awadan Jesus te pinhoddan hipolon ta alyonday, Ipatigom ha panginnilaanmi an hi Apu Dios di nannag i he"a.

¹² Mu himmodaal hi Jesus ot alyonay, Tanganu on da'yun tinanud hi ad uwani ya gahin on waha tigonyuh milagroh ato' ta pamatiyanyu an ha'on nan hinnag Apu Dios? Ibaga' tee an ma"i'd ha ta'on hi oha hi ipatigo'.

¹³ On inalín Jesus hidiye ot taynanda nadan tatagu ot umedah nan bangka ot umagwatdah dommangna.

Hay Adi Pangidduman Hinadan Tutdudun Jesus Hi Udum An Tutdudu

(Matthew 16:5-12)

¹⁴ Hanadan itutduduwan Jesus ya lininglingda nadan tinapay an balunda ta ammuna han ohan tinapay an inodnanda. ¹⁵ Ya alyon Jesus i diday, Halipodpodonyu nan yist nadan Paliseu ya nan yist Herod. ¹⁶ Mu adida ma'awatan hidiyen inalina ta munhimbabaggadan alyonday, On nin nan nunlinglingan ta'uh nan tinapay di pangalyanah athidi?

17 Mu innilan Jesus nan punhahapitanda ta alyonay, Tanganu boh on nan nunlinglinganyuh nan tinapay di al'alyonyu? Undan ingganah ad uwani ya adiyu patiyon an ongal di abalina'? Ngalingalam mahan ha a'atyu. 18 Undan ma'id ha ingayu ta adiyu donglon? Ya ma'id ha matayu ta adiyu tigon? Ya undan lininglingyuot bo 19 din namangana' hi limay libun (5,000) linala'ih nan liman tinapay? Ya atna'e boy bahket di napnuh nadan inaggeda?

Ya inaliday, Himpulut duwan bahket.

20 Ya undan lininglingyu bo din inat'uh nadan pitun tinapay an inan didan opat di libun (4,000) tatagu? O ya atna'e boy napnuh bahket hi inamungyuh inaggeda?

Ya alyonda boy, Pituy bahket.

21 Ya alyon Jesus di, At'ehna ya te nee onyu adi patiyon an ongal di abalina' an mangipapto' i da'yu?

Hay Timmigawan Di Matan Han Napilok

22 Nakakda bo da Jesus ot umedah ad Betsayda. Ya wada han napilok an inyen nadan tatagu ot mumpahmo'da i Jesus ta iha'monay ta'lana i hiya ta pumhod. 23 Ot podnon Jesus hidiyen napilok ot bumata"andan duwa ot hapudanay matana ot ahina iha'moy ta'lana i hiya ot alyonay, On tigom mohpe?

24 Ot diyaton diyen taguy matana ya alyonay, Mabalín an tigo' nadan tatagu mu adi ma'attigo.

²⁵ Ot ipidwan Jesus an dapaon di matana ot diyaton diyen taguy matana ya pimatal moh-pey panigona. ²⁶ Ot alyon mon Jesus di, Umanamut'a mu adim i'wah nan boblen nangi'wanyun immalihtu.

*Hay Inalin Peter Hi A'at Jesus
(Matthew 16:13-20; Luke 9:18-21)*

²⁷ Indani ya nakak da Jesus ta umedah nadan bobleh ad Sesaria Pilipay an humanahhapitda ot alyon Jesus di, Nganne tuwaliy alyon nadan tataguh niyata'?

²⁸ Ya invaliday, Hay alyon di udum ya he"ah John an mumbonyag an namahuwan. Ya alyon di udum di he"ah Elijah. Ya hanada'en udum ya alyonday he"ay ohah nadan udum an propeta an timmagu.

²⁹ Ya alyon Jesus di, Ya nganne damdamay alyonyuh niyata'?

Ya hi Peter di nambal an alyonay, Hay innila' ya he"a nan Kristu an hinnag Apu Dios.

³⁰ Ya alyon Jesus di, Hanat adiyu e ibagbagah naeh nadan tatagu.

Hay Nangipa'innilaan Jesus Hi Eda Pamatayan I Hiya

(Matthew 16:21-28; Luke 9:22-27)

³¹ Ot ihipun Jesus an mangipa'innilan dida hinan e pamalpaligatan di tatagun hiya an alyonay, Ha'on an Nitulang Hitun Tatagu ya dakol di holtapo' te nadan nabaktun padi ya nadan muntudtuduh nadan uldin ta'un Judyu ya nadan mangipangpanguluh nadan Judyu ya adhuwana'. Ta ipapateya' mu hinan mi'atluh

algo ya tumaguwa'. ³² Dinadno'nah diyen imbaga ta hiya nan inayagan Peter ot bumata"anda ot pahiwona an gapu i diyen inalina. ³³ Mu nunligguh hi Jesus ta intigona hinadan udum an itudtuduwana ot alyonan Peter di, Umaan'ahtu Satanas, te hinaen ninomnommu ya bokon hi Apu Dios di nalpuwana te nalpuh nomnom di tagu.

³⁴ Ya inayagan Jesus nadan tatagu ya nadan itudtuduwana ot alyonay, Pohdo' an ipa'innila i da'yu an nan tagun mangun'unud i ha'on ya bokon hay adolnay pamanguluwonan nomnom-nomon ta ta'on on madhuy hapit i hiya onu mipapate ya hiya damdaman ha'on di un'unudona. ³⁵ Te nan tagun hay itaguwanah tun luta ya ammunay nomnomnomona ya mihi"an i Apu Dios hi inggana. Mu nan tagun ta'on on mapalpaligat onu mipapate an gapuh pangulugnan ha'on ya nan ena pangipa'innilaan hinan iphodanyu an inat'u ya hiyay mi'tagu i Apu Dios hi munnananong. ³⁶ Te ta'on on alinah amungon nan tagun namin di kinadangyan an wahtun luta ya nganne damdamay hilibina hi'on mihi"an i Apu Dios. ³⁷ Te hidiyen amungona ya adi mabalin hi pamayadnah nan pi'taguwan i Apu Dios. ³⁸ Ad uwanin adi ahan maphod di ma'ma'at ya dakolday tatagun nangiwalong an mangunud i ha'on. Mu ibaga' i da'yu an mahapul an adiyu ibain nadan tugun'un inunudyu. Te nan mangibain i ha'on an Nitulang Hitun Tatagu ya ibain'u boh tun pumbangngada' hitun pangipabaktuwan Ama i ha'on hitun pi'yaliyan nadan anghelna.

9

Hay Nalumanan Di Tigon Jesus (Matthew 17:1-13; Luke 9:28-36)

¹ Alyon bon Jesus hinadan na'amung di, Ibaga' i da'yu an wadaday udum i da'yuhtu an adida ni' mate ta ingganah tigonda nan pun'ap'apuwan Apu Dios ya nan ongal an abalinana.

² Nala"uh han onom di algoh nangalyanan diye ot uyugona da Peter i James ya hi John ot umedah nan atagen billid an eda nunhiwwehdi. Ya nalumman di tigon Jesus ³ an nangimpupulaw nan lubungna ta humilin umat hinan algo mu ma"i'd hitun luta ha umipapulaw hi lubang ta athidiy tigona. ⁴ Ya alinah on wada da Moses i Elijah an mi'haphappitandan Jesus. ⁵ Ya pamaag-got alyon Peter i Jesus di, Apu Jesus, maphod ta wa ta'uhtu. Ot iyammami mo ha tuluy allung ta hinohha ayu i da Moses ya hi Elijah. ⁶ Mu ma"i'd ha potu' di ibagana te nangintattakutda. ⁷ Ya wada han bugut an nihu'mut i dida. Ya wada han munhapit i diyen bugut an alyonay, Hiyah tuwe nan Imbabale' an pa'appohpohdo' ot hanat igongahanyuy ibagana. ⁸ Ta muntiggotiggo dadiyen tulun in'uyug Jesus ya ma"i'd da Moses i Elijah an ammunah Jesus an wahdi.

⁹ Ta hidin mundaydayyudan umanamut ot padanan Jesus hinadan tulu an alyonay, Adiyu ibagbagah nadan tataguh diyen tinigoyun na'at ta ingganah tun ataya' ya amahuwa' an Nitulang Hitun Tatagu.

¹⁰ Ta aggeda mo e imbagbaga. Mu aggeda na'awatan nan alyonah atayana ya tumaguwana.

¹¹ Ot alyonda i Jesus di, Tanganu on alyon nadan muntudtuduh uldin ta'un Judyu di gahin on hi Elijah di mamanguluh umali ya ahi umali nan Kristu?

¹² Ya alyon Jesus di, O te immannung an hi Elijah di mamangulun umali ta idadaana nadan tataguh umaliyan nan Ap'apuda. Ya wada boy impitudo' Apu Dios an alyonay, Nan Nitulang Hitun Tatagu ya munholholtap ya adi abuluton di tatagu. ¹³ Ya ibaga' i da'yu an immali mo tuwalih Elijah ot aton nadan tatagun namin nadan pohdondan pamalpaligat i hiya ta hidiyey nipa'annungan nan impitudo' Apu Dios.

Hay Nunla'ahan Jesus Hinan Nih'op Hinan Unga

(Matthew 17:14-21; Luke 9:37-43a)

¹⁴ Hidin tuwen dumatong da Jesus hi awadan nadan udum an itudtuduwana ya tinigodan dayyadahdiy tatagu. Ya deeda bohdi nadan muntudtuduh uldinmin Judyu an mi'yahhiyandah nadan itudtuduwan Jesus.

¹⁵ Ta hidin minangmang nadan tatagu da Jesus ya masda'awda te aggeda innilan umehdih Jesus ot eda damuwon ¹⁶ ot alyondan hiyay, Maphod ta immali ayu.

Ya alyon Jesus di, Tanganun ayu mun'a'ahhiyan?

¹⁷ Ya alyon nan oha di, O te inyali' nan imbabale' an nahi'pan ya adi humapit ¹⁸ an wa'et imbikahna ya namaaggon natukkad on pun'itibnay bobana ya mun'u'upag di to'ona on innayunan immodhol. Ot ibaga' hinadan

itudtuduwam ta la'ahonda nan nih'op mu adida pa'alla'ah.

¹⁹ Ya alyon Jesus di, Nunhigla ayu mahan an tataguh ad uwani. Nadney nanganu'anusa' i da'yu hi nihaha"ada' hitun awadanyu mu anuud ta ahi ayu kumulug i ha'on. Ot alyonah nan taguy, Iyalim hitu nan imbabalem.

²⁰ Ta inyeda. Mu tinigon nan nih'op hi Jesus ta hiya nan na'ibagan bimmikah i diyen unga. Ta natukkad ot mumpulpulligan an mun'u'upag di to'ona. ²¹ Ot alyon Jesus i aman diyen nahi'pan di, Anuud di nihipunan tuwe?

Ya alyon amanay, Umman nihipun hi aman-mannogna ²² an agaggaon imbikahna ta ay mate te pamaaggon immeh nan apuy onu nan way nalitingan. Ot abalinam'e bahan an la'ahon nan nih'op ituwe ya hom'on da'mi.

²³ Ya alyon Jesus di, Tanganun'a munduwaduwah nan abalina'? Ma"i ha nalgat an ma'at hi'on nan tagu ya kulugonan abalina'.

²⁴ Ya nahannapit hidiyen hi aman nan unga ya alyonay, O innila' an abalinam ot boddangana' bahan ta wan mihamad di pangulug'un he"a.

²⁵ Ya tuwen tuweday dakol an tatagu i diyen awadan da Jesus ot pa'ibagonan alyon hinan nih'op di, He"a an espiritun di pukit ya lol-lol, umaan'a ituwen unga ya adim ipidpidwan ibanggad i hiya.

²⁶ Ot ipatkuk nan nih'op nan nahi'pan an lala'i ot ipangaliyotna ya munggayayonggong ot ahi mala'ah. Ya niwagillang nan unga ta nada'en udum ya alyondah on nate. ²⁷ Mu inidon Jesus

hi ta'lena ot bangonona ya timma'dog. ²⁸ Ta hidin imme da Jesus i han bale ta ab'abbuhdahdi ot mahmahan nadan itudtuduwana i hiya an alyonda di, Tanganu on da'mi'e ya adi ami pa'alla'ah hinan nih'op?

²⁹ Ya alyon Jesus di, Nan athidi an nih'op ya gahin di ihamadyun idasadasalan ya ahi mabalin an mala'ah.

Hay Pidwan Di Nangipa'innilaan Jesus Hi Ena Atayan

(Matthew 17:22-23; Luke 9:43-45)

³⁰ Indani ya nakak da Jesus ot i'wadah ad Galilee. Mu adi pohdon Jesus an innilaon nan tataguy nangi'wandahdi ³¹ te pohdonan ipidwan ipa'innilah nadan itudtuduwana nan ena atayan. Ot alyonan diday, Ha'on an Nit-ulang Hitun Tatagu ya agagga ya ipatiliwa' ta patayona' mu hinan mi'atluh algo ya tumaguwa' damdama. ³² Ya hiyah diyen adida ma'awatan mu mun'og'ogondan mummahmah hi'on nganney pohdonan ibaga.

Hay Nabaktun Tagu

(Matthew 18:1-5; Luke 9:46-48)

³³ Ta onda dimmatong da Jesus hi ad Kaper-naum ot mundapuhdan hunggop hinan bale ot alyonah nadan itudtuduwanay, Nganne ta'wa nan nunhahapitanyuh nan awon? ³⁴ Mu na-maaggot dindinongda te ninomnomda din im-mana'ahhiyandah nan inwada an way ohaon hay adolnay ipabaktuna. ³⁵ Ot e mo umbun hi Jesus ot ayagana nadan Apostoles ot alyonay, Nan tagun pohdonan mapemanan ya gahin di

mumpada"ul ta mabalin an baalon nadan ib-bana. ³⁶ Ot awitona han unga ot apupuwona ot alyonay, ³⁷ Nan tagun waday pamhodnah nadan nada"ul an umat ituwen unga an gapuh pangun'unudnan ha"on ya hiyay waday pamhodnan ha"on ya nan nannag i ha"on.

Hay Tagun Niddum I Jesus

(Matthew 18:6-9; Luke 9:49-50; 17:1-2)

³⁸ Ya alyon John i hiyay, Apu Jesus, tinigomi han lala'in nunla'ah hi nih'op an hay ngadanmuy nginadana ta ay he"ay nunla'ah mu inhingalmi an inalimiy idinongna te agge niddum i dita'u.

³⁹ Mu inalin Jesus di, Adiyu tuwali atonhidi te nan tagun ngadanonay ngadan'u ta way atonan mangat hi milagro ya adiya' pihulon. ⁴⁰ Ya atbohdi an nan tagun adi humihiwo i dita'u ya ibba ta'u. ⁴¹ Ya ibaga' bon immannung an nan tagun miyunnudan di punnomnomnah nadan atona an ta'on on liting ya ammuna ha i'ayagnan da'yu an gapuh nanginnilaanan baal da'yun ha"on ya umannung an midattan hi gungguna.

⁴² Mu nan tagun hiyay gumalat hi pumbahulan nadan pa'kullugna ya udu'dulnaot eh'ay ita'od ha madamot hi batuh bagangna ya bingkahda hinan baybay. ⁴³ Ya atbohdi an wa'et hanan ohan ta'ley gumalat hi pumbahulan ya udu'dulnay putulon ta ta'on on mapukulan di ohan ta'le mu ta waday pi'taguwan i Apu Dios mu hanan mitopal an namin di adol hi impilnu an awadan nan adi madmaddop an apuy. ⁴⁴ Te hidi'e ya mun'abigihan di adolda mu adida matmatte. Ya atbohdi umaligaddanda te nunhiglan

na'appudut hidi. ⁴⁵ Ya alina'e boh on hanan hukiy gumalat hi pumbahulan ya udu'dulnay mapukulan di huki mu ta waday pi'taguwan i Apu Dios mu hanan wadan duway huki mu mitopal an namin di adol hi impilnu ⁴⁶ ta mabigihan ya umaligaddan ayuhdi te adi nimpe madmad-dop nan apuy hidi. ⁴⁷ Ya atbohdi an onha hanan matay gumalat hi pumbahulan ya udu'dulnay ukiton ta ma'aan te udu'dulnay mapilok di ohan mata mu ta middumtah nan pun'ap'apuwan Apu Dios mu hanan wadan duway mata mu mitopal an namin di adol hi impilnu ⁴⁸ an awadan nimpen nan apuy an adi madmaddop ya mun'abigihan di adolyuhdi.

⁴⁹ Ot alyon bon Jesus di, Ma'id ha taguh adi munligat. ⁵⁰ Mu nan ligat ya umat hinan ahin an ipaphodnay tamtam di anon. Mu ma'aan'ey tamtam nan ahin ya adi mabalin hi mibangngad. Ta hiya nan maphod on hanan a'at di ahin ya mawada i da'yu ta munhimboboddang ayu ta wan luminggop ayu.

10

Hay A'at Di Bolhe

(Matthew 5:31-32; 19:1-12; Luke 16:18)

¹ Nakak da Jesus hi ad Kapernaum ot umedah ad Judea ot inayundan agwaton nan wangwang an nungngadan hi Jordan. Ya na'amungda boy dakol an tinatagu ot itudtuduwana dida te hiyah diyey impa'inghana.

² Ya wadaday Paliseu an imme ta eda him-bagbagon i Jesus di a'at nan uldin ta'un Judyu

ta wan odamonday ibahhawan di pambal Jesus an alyonday, On mabalin an mumbolhe nadan himbale onu adi?

³ Ya alyon Jesus di, Undan nganney alyon nan uldin ta'un Judyu?

⁴ Ya inaliday, Hinan tugun Moses ya mabalin an mumbolhe nan himbale mu ta itudo' nan lala'i nan eda pumbolhayen ya indatnah nan babai.

⁵ Mu alyon Jesus di, Manu'eh inyabulut Moses hidiyen pumbolhayen di himbabbale ya gapu ta ngohayonyu nadan nituddun da'yu. ⁶ Mu hidin hopapna ya limmun Apu Dios di tagu ta lala'i ya babai. ⁷ Ta hanan lala'i ya taynana nan a'ammodna ta e middum hinan ahawana ta ayda na'ohhan adol. ⁸ Ta bokonda mo duwa te na'ohhada. ⁹ Ta hiya nan adi mabalin hi punhi"anon nan nun'addumon Apu Dios.

¹⁰ Hidin hinunggop da Jesus hinan balen immiyananda ya minahmahan bon nan itudtuduwana nan a'at di pumbolhayen di himbabbale. ¹¹ Ya inalin Jesus di, Nan lala'i an mangibolheh ahawana ta ahhin mumbintan ya mibilang hi nunluktap. ¹² Ya atbohdih nan babai an onha ibolhena nan ahawana ya numbintan ot mibilang damdamah nunluktap.

*Hay Nunwagahan Jesus Hinadan U"unga
(Matthew 19:13-15; Luke 18:15-17)*

¹³ Ya wadaday tatagun pun'iyedah awadan Jesus nadan u"unga ta wan iha'monay ta'lena i dida ta wan mawagahanda. Mu pun'ihingal nadan itudtuduwana dida ta wan adida iye nadan u"ungah awadan Jesus.

¹⁴ Mu hidin dingngol Jesus nan nangihingalan nadan itudtuduwanah nadan tatagu ya bumohol an alyonay, Adiyu ipagol di pangiyaliyandah nadan u"unga i ha"on te hay middum hinan pun'ap'apuwon Apu Dios ya gahin di umat hi a'at datuwen u"ungay a'atda. ¹⁵ Ot ibaga' i da'yu an nan tagun adi mumpada"ul ta adi umat i datuwen u"unga ya adi mabalin an middum hinan pun'ap'apuwon Apu Dios. ¹⁶ Ta ohhaon inapupunah nadan u"unga on inha'monay ta'lenah uluda on winagahana dida.

*Hay Immayan Han Kadangyan I Jesus
(Matthew 19:16-30; Luke 18:18-30)*

¹⁷ Hidin hiyah nakak da Jesus ya wada han tagun nipdug i dida ot mundu"un hi hinangngab Jesus ot alyonay, Maphod'a Apu Jesus. Nganne piboy ato' ta wan mabalin an mi'taguwa' hi munnananong?

¹⁸ Ya alyon Jesus di, Tanganunmu alyon hi maphoda' an ammunah Apu Dios hi maphod?

¹⁹ Ot mahapul an unudom nadan innilam tuwali an tugun Apu Dios an umat hinan alyonay, Adi ayu pumate ya adi ayu munluktap ya adi ayu mangako ya muntistigu ayu'e ya bokon nan agge immannung an inat di ibbayuy ibagayu ya ulayanyu nadan a'ammodityu.

²⁰ Ya alyon diyen taguy, Apu Jesus, nihipun hi a'unga' ya inun'unud'un namin danaen inalim.

²¹ Ya intigon Jesus i hiya ya waday homo'nan hiya ot alyonay, O mu wada han ohan mahapul hi atom. Em igattang an namin nadan nabalol an wadan he"a ya impiyappongmu

nadan nun'awotwot ot waday kinadangyanmu ad abunyan. Ta inatmu'ehdi ya ahi'a immali ta miyunud'an ha'on.

²² Ya nginumhop hidiyen tagu hi nangngolana i diye ot pamaaggot ume te kakaddangyanan an tagu.

²³ Ta intigon Jesus hinadan itudtuduwana ot alyonay, Umman naligat tuwaliy e idduman nan kadangyan hinan pun'ap'apuwan Apu Dios.

²⁴ Ta masda'aw nadan itudtuduwana i diyen inalina ot ipidwana mo bon alyonay, Da'yun i'iba, umman na'alligat di e idduman hinan pun'ap'apuwan Apu Dios. ²⁵ Te nalakah pang'iwan nan kemel hinan abut nan tantan mu nan e idduman nan kadangyan hinan pun'ap'apuwan Apu Dios.

²⁶ Ya masda'awda ta munhimbabaggadan alyonday, Ta nganne nin mahan mo ha mi'tagu i Apu Dios?

²⁷ Ya intigon Jesus i dida ot alyonay, Hay tagu ya adina abalinan an mangipiddum hi adolnah nan pun'ap'apuwan Apu Dios mu hi Apu Dios ya abalinana te ma'id ha adina abalinan.

²⁸ Ya alyon Peter di, Ot nganne moy ma'at i da'mi an teen tinaynanmiy numpunhituwanmi te pinhodmin mitnud i he'a?

²⁹ Ya alyon Jesus di, Immannung an nan tagu an taynanay nunhituwana ya i'ibana ya a'ammadna ya imbabalena ya lutana ta ha'on di un'unudona an ena ipa'pa'innila nan inat'un iphodanyun tatagu ³⁰ ya dakol di midat i hiya ituwen pi'taguwanah tun luta an umat hi balena ya i'ibana ya a'ammadna ya i'imbabalena ya

lutana. Mu wadada boy mamalpaligat i hiya mu ta'on on athidi ot mi'tagun Apu Dios hi munnananong. ³¹ Te dakol nadan pemanan di tataguh ad uwani an mipada"ul hi pidwana. Ya dakol nadan nada"ul hi ad uwani mu mipabaktudah pidwana.

Hay Pitlunah Nangipa'innilaan Jesus Hi Atayana

(Matthew 20:17-19; Luke 18:31-34)

³² Hidin wadadah nan awon an umeh ad Jerusalem an impangulun Jesus ya kimmobaal nadan itudtuduwana ya ta'on on nadan tatagun mitmitnud i dida ya tumakutda. Ot e mibata"an da Jesus hinadan Apostoles ot ibagana bon dida nan ma'at i hiyah ad Jerusalem ³³ an alyonay, Teen ume ta'uh ad Jerusalem ot ha'on an Nitulang Hitun Tatagu ya ipatiliwa' hinadan tataguhdi ta eya' ipahumalyah nadan nabaktun padi ya nadan muntudtuduh uldin ta'un Judyu te pohdondan ipapateya'. Ya iyeya' bon dida hinadan bokon Judyu ³⁴ ta ilaylayahhana' i dida ya tukpaana' ya nunhoplata' ya ahiya' pinate. Mu hinan mi'atluh algo ya mamahuwana'.

Hay Maphod Hi Aton Nadan Mangunud I Jesus
(Matthew 20:20-28)

³⁵ Ya alyon da na' Sebedi an da James i John di, Apu Jesus, wada han ibagamin pohdonmin atom.

³⁶ Ya alyon Jesus di, On nganneh diye?

³⁷ Ya alyonday, Pohdonmi an hitun ipabaktuwam ya daan mot awiton da'mi ta umbun di ohan da'mih way winawwanmu ya hay ohah way iniggidmu.

³⁸ Mu alyon Jesus di, Aggeyu mahan nee innilay ibagbagayu. Undan ihya pa"itpol ayuh nan umat hinan holtapo'?

³⁹ Ya alyonday, Nganuh on adi.

Ya alyon bon Jesus di, Immannung an mumpaligat ayun umat i ha'on ⁴⁰ mu bokon damdama ha'on di mamto' hi umbun hi way winawwan'u ya hi iniggid'u te pippinto' tuwalin Ama.

⁴¹ Hidin dingngol nadan himpulun (10) itudtuduwan Jesus nan inat dadiyen duwa ya himmihiwodan dida. ⁴² Mu inalin Jesus i didan namin di, Nan a'at di ap'apun di tataguh tun luta ya amod onda ba'baalon nadan ibbada te pinhoddan diday ma'unud. ⁴³ Mu hanat adiyu iyunnud hinan pangatda an amod on diday mumbaktu. Te nan naminhod an mun'ap'apu ya mahapul an mumbalin hi baal di ibbana an tagu. ⁴⁴ Ot nan naminhod an mapemanan ya mahapul an mumpada"ul ta mumbalin nimpe hi baal di ibbanan tagu. ⁴⁵ Ta umat i ha'on an Nitulang Hitun Tatagu te aggeya' immalih tun luta ta ipapto'a' hi tatagu mu immaliya' ta ha'on di bumoddang i dida an umat hinan e' atayan an gapu ta itapung'uy bahulda.

Hay Nangipaphodan Jesus Hi Matan Han Napilok

(Matthew 20:29-34; Luke 18:35-43)

⁴⁶ Hidin mala'uh da Jesus hi ad Jeriko an didah nadan nitnud i dida ya wahdih nan da'ging nan awon han napilok an um'umbun an umanod'oddo. Hay ngadana ya hi Bartimeus an imbabalen Timeus. ⁴⁷ Ta ona dingngol an hi

Jesus nan mala"uh ot tumkuk an alyonay, He"an Apapun David, hom'ona' bahan.

⁴⁸ Mu inhingal nadan tatagun alyonday, Dindinnongan'a pibo.

Mu onaot iyal'alan muntukuk an alyonay, He"a an Apapun David, hom'ona' bahan.

⁴⁹ Ta immohnong hi Jesus ot alyonay, Iyaliyuh-tuh naen napilok.

Ot eda awiton ot alyonday, Pumhod'a aya. Ot agam ta eta'u te deen ayagan da'an Jesus.

⁵⁰ Ya inwagidna nan ulohna ot matanna'dog ot umeh awadan Jesus. ⁵¹ Ya alyon Jesus di, Nganney pohdom hi ato' i he"a?

Ya alyonay, Apu Jesus, pohdo' an tumigoy mata'.

⁵² Ya alyon Jesus di, Eka mo aya ot tumigoy matam an gapuh pangulugmu.

Ya na'ibagan tumigo mohpey matana ot miyunud i dida.

11

Hay Immayan Jesus Hi Ad Jerusalem

(Matthew 21:1-11; Luke 19:28-40; John 12:12-16)

¹ Hidin mun'idatong da Jesus hi ad Jerusalem ta wadadah ad Betpage an nihaggon hi ad Betani hidih nan way nabillid an nungngadan hi Olibo ot honagon Jesus di duwah nadan itudtuduwana

² an alyonay, Ume ayuh nan boble ot wahdih nan hawwangan han nitayun an kilaw an dongki an ma'id ni' ha nitnittakken hiya ya inubadyu nan talina ya inyaliyuhtu. ³ Ya wa'et waha mangalih tanganunyu alan hinae? Ya alyonyuy mahapul

nan Ap'apu ta'u mu agagga anu ya ipabanggadna. ⁴ Ta imme nan duwa ya immannung an wahdi han kilaw an dongki an niga'od hinan way panton han balehdih nan way kalata. Ot ubadonday talina. ⁵ Mu hidin tinigon nadan tatagu ya alyonday, Tanganunyu ubadon di talin naen dongki?

⁶ Ya alyonday, O te mahapul nan Ap'apu ta'u mu agagga anu ya ibanggadna.

Ya alyonday, Ot ukod ayu mo. ⁷ Ot iyedah awadan Jesus ot ap'apanday bonog diyen kilaw an dongkih lubang ot mitakkeh Jesus ⁸ ot inayundan umeh ad Jerusalem. Ya hanada'e an dakol an ni'uyug i dida ya nun'iyap'apday lubangdah nan awon Jesus. Ya nada'en udum ya nadan tubun di kayiw di eda nun'ala on nun'iyap'apdah nan awona ta pangipatigodah pundayawdan hiya. ⁹ Ya nada'en nitnud i Jesus ya ta'on on nadan namangulu ya pun'itkukdan alyonday, Madayaw hi Apu Dios! Madayaw'a an hinnag Apu Dios. ¹⁰ Ya hanat hitun madatngan di ahim pun'ap'apuan ya mipabaktu'a ta umat hi nun'ap'apuan handin ammod ta'un hi David. Madayaw nan na'abbaktun Dios.

¹¹ Ta hidin dimmatong da Jesus hi ad Jerusalem ot umehdih nan Templo ot e muntiggotiggo nadan wahdi ot ahi lumah'un te nahdom mo. Ot mi'yeh nadan Apostoles hi ad Betani.

*Hay Nanomyawan Jesus I Han Kayiw
(Matthew 21:18-19)*

¹² I diyen nabiggat ot makak da Jesus hi ad Betani ot mumbanggaddah ad Jerusalem. Ya

hidin wadadah nan awon ya na'agangan hi Jesus. ¹³ Ya minangmangna han kayiw an fig an nangintuttubu ot umen e manigoh bungan diyen kayiw. Mu hidin dimmatong ya tinigonan ma'id ha bungana an manmanuy tubuna te bokon hidiyey timpun di bumungaana. ¹⁴ Mu inalin Jesus i diyen kayiw di, Mihipun hi ad uwani ya adi'a bumungah inggana.

Ya dingngol nadan itudtuduwanah diyen in-alina.

Hay Immayan Jesus Hinan Templo

(Matthew 21:12-17; Luke 19:45-48; John 2:13-22)

¹⁵ Hidin dimmatong da Jesus hi ad Jerusalem ot umeh Jesus hinan way Templo ot pun'ipa'aana nadan mumpunggatang ya nadan gumattang hidi. Ot pun'itikalbuna nadan lamehaan nadan munhukkat hi pihhun di i Roma hi pihhun di Judyu ya nadan umbunan nadan munggatang hi palluma. ¹⁶ Ya inyadina boy mangi'wahdih nan lita"angan nan Templo an waday inodnandah igattangda. ¹⁷ Ot alyonah nadan tatagu di, Hay impitudo' Apu Dios ya alyonay, Hanan bale' ya pundasalan di atagutagun ha'on. Mu tanganu onyu numbalinon hi punggatangan ta pangakawanyuh pihhun nadan umalin mundayaw i Apu Dios?

¹⁸ Ta hidin na'innilaan nadan nabaktun padi ya nadan muntudtuduh uldin ta'un Judyuh diyen inat Jesus ya nunhahapitdan alyonday, Nganne nin ha aton ta'un mamaten hiya? Manu'eh athidiy atonda ya waday takutda te inniladan

dakolday tatagun masda'aw hinan amaphod di panudduna.

¹⁹ Ta on mun'ahdom mo ot taynan da Jesus hi ad Jerusalem.

Hay Intuddun Din Nanomyawan Jesus Hinan Kayiw

(Matthew 21:20-22)

²⁰ Ta hidiyen nabiggat an mumbangngad da Jesus hi ad Jerusalem ot i'wada bohdi hinan awadan nan kayiw an fig. Ya tinigodan ni'bagan nalyoh. ²¹ Ya nanginomnoman Peter din inalin Jesus ot alyonay, Apu Jesus, tigom'en nalyoh nan kayiw an tinomyom.

²² Ya alyon Jesus di, Ibagá' i da'yu an di'et waday pangulugyu i Apu Dios ²³ an adi ayu munduwaduwa ya mabalin an ibagayuh nan billid hi midalhin hinan baybay ya ma'at. ²⁴ Te ibagá' i da'yu an nadan ibagayu i Apu Dios hinan pundasalanyu an ma'id ha punduwaduwaanyu ya umannung an ma'at. ²⁵ Mu wa'et mundasal ayu ya mahapul an pakawanonyu nadan numbahulan di ibbayun da'yu ta way aton Ama ta'uh ad abunyan an mamakawan damdamah bahulyu. ²⁶ Te adiyu'e ya adi da'yu damdama pakawanon i Ama ta'uh ad abunyan.

Hay Nummahmahan Nadan Judyu Hi Sa'ad Jesus

(Matthew 21:23-27; Luke 20:1-8)

²⁷ Hidin dimmatong da Jesus hi ad Jerusalem ot e mundaldallanan hinan way Templo. Ya imme nadan nabaktun padi ya nadan muntudtuduh uldin ta'un Judyu ya nadan mangipangpanguluh

nadan tatagu ²⁸ ot alyondan Jesus di, Undan nganney sa'admu ya nganney nannag i he"a ta pamaag ihya ya athinay atom?

²⁹ Ya alyon Jesus di, Wada ni' han ibaga' i da'yu ta timbalyu'e ya ahi' damdama tobalon nan imbagayu. ³⁰ On nganne tuwaliy innilayuh nalpuwan nan abalanan John an mumbonyag? On hi Apu Dios onu hay tagu?

³¹ Ot munhahapitda ni' an alyonday, Alyon ta'u'ey hi Apu Dios ya umannung bon alyonay, O ya tanganunyu agge kinulug hi John? ³² Ya alyon ta'u'e boh hay taguy nalpuwan nan abalanan John an mumbonyag ya umannung an bumungot nadan tinatagu. Ya alinah waday atondan dita'u te innilada an hi John ya propeta. ³³ Ta namaag mo ot alyonda i Jesus di, Aggemi innila.

Ot alyon Jesus di, At'ehna ya adi' mo damdama ibagay nangdat hi abalina'.

12

Hanan Mun'adug Hi Nitanom (Matthew 21:33-46; Luke 20:9-18)

¹ Ot inayun Jesus an muntudtuduh nadan tatagu an in'alignan alyonay, Wada han tagun nuntanom hi dakol an greyp ot aladonay nunlini"odan. Ot iphodnahdi han pungkopalan hi greyp. Ot iphodna bohdi han atagen pungguwalyaan ot ipaguwalyanah nadan udum an muntamuhdi ot mumbaas. ² Ta hidin innilanan mabulas nadan greyp ot honagonay ohah nadan baalna ta ena alan di bingayna. ³ Mu hidin

immeh diyen hinnagna ya impudongda ot punhoplatda ot ahida pumbanggadon an ma'id ha inalana. ⁴ Ot honagona boy ohah nadan baalna mu atbohadin numba'bainda ya nuntopaday uluna ta nagunga'an. ⁵ Ot ituda'na boy oha mu inyal'alana te pinateda. Ta athi'athidiy inatdah nadan dakol an hinnagna an nunhoplatda ya numpateday udum. ⁶ Ta lo'tat mo ot honagona nan pa'appohpohdonan oh'ohhan imbabalenan lala'i te hay punnomnomna ya alyonay, Hituwen imbabale' di ituda'u ot alina mahan nin aya ya bainanda.

⁷ Mu hidin imme ta tinigon dadiyen muntamuhdi ot punhahapitandan alyonday, Hiyahnae nan mamoltan ituwen natanoman. Patayon ta'uwo'ta wan dita'uy mangibagi ituwen mipaboltan i hiya. ⁸ Ta impudongda ot patayonda ot ibkahdah bahhel nan alad diyen natanoman.

⁹ Ot alyon Jesus di, Ot nganney innilayuh aton diyen ud lutah nan natanoman hinadan nuntamuwonahdi? Ma'id ha bahhonan pumpatena dida ya impipapto'nah udum hidiyen lutana.

¹⁰ Ya alyon bon Jesus hinadan tataguy, Ma'id ha bahhonan ma'awatanyuh din impitudo' Apu Dios an alyonay,

Hanan batu an agge pinhod nadan mumpangapyah balen usalon ya onnot on hidiye otahan nan nahamad an pangipabunan hi bale. ¹¹ Hi Apu Dios di nangat ituwe ya umipa'amlong i dita'uh tuwen inatna.

¹² Hanadan ap'apun di Judyu ya inniladan diday nangi'aligan Jesus i diye ta hiya nan

namaman pinhoddan tiliwon. Mu tumakutda te dakol nadan naminhod i Jesus ta pamaag mo ot taynanda.

*Hay Namatnaan Nadan Paliseu I Jesus
(Matthew 22:15-22; Luke 20:19-26)*

¹³ Imme nadan ap'apun di Judyu ot honagonda dohah nadan Paliseu ya nadan tatagun Herod ta wan eda ipatnan baliyan hi Jesus. ¹⁴ Ta onda dimmatong ot alyonday, Apu Jesus, innilamin nipto' an namin di hapitom. Ya adi'a mihapitan hinadan ibagan di tatagu te numpapaddung di panigom hi tatagu. Ya hanadan pohdon Apu Dios di itudtudum hi aton di tatagu. Mu hay pohdonmin mahmahan i he''a ya hi'on mahapul an mumbayad ta'uh buwis hinan patul hi ad Roma onu adi?

¹⁵ Mu innilan Jesus an onda himbagbagon ot alyonan diday, Tanganuna' patnaon i da'yu? Iyaluyuyahtu ha pihhu ta tigo'. ¹⁶ Ot iyeda han pihhu ot alyonay, Nganneu ud angah ya ud ngadan hinan wahtu ituwen pihhu?

Ya alyonday, Hiyahnae nan patul hi ad Roma.

¹⁷ Ya alyon Jesus di, Idatyu nadan buwisyu i Caesar te hidiyey midat eh'a i hiya te hiyay patul. Ya atbohadin idatyu i Apu Dios nan lebbengnan midat i hiya. Ya masda'awda i diyen nambalna.

*Hay Nummahmahan Nadan Saduse Hinan Amahuwan Di Nate
(Matthew 22:23-33; Luke 20:27-40)*

¹⁸ Wadada boy immen Saduse an dida nan mangalih adi mamahuwan di nate. Ot alyondan Jesus di, ¹⁹ Apu Jesus, hay nitudo' hinan tugun

Moses ya alyonay wa'et waha lala'ih nangahawa mu indani ya nate an ma'id ha imbabaleda ya mahapul an nan hi ibban nan nate di mangi'ahawa i diyen babai ta nahlagda'e ya waha pun'imbabalen nan babai i diyen naman-gulun ahawanan nate. ²⁰ Mu onha waha pituh linala'ih hina'aggi ya nalihin nan panguluwan ya alinah naten ma'id ha imbabaledan diyen ahawana ²¹ ya nihukkat nan mi'adwan hi ibbana mu indani ya nate bon ma'id damdama ha imbabaleda ya nihukkat bo nan mi'atlu mu atbohdi damdaman nate ²² ta athi'athidi ta lo'tat ya inamina dadiyen pitun hina'aggi ot ahi mohpe mate. ²³ Ot immannung'en waday amahuwan di nate ya nganne mo i dadiyen pitu di nanongnah ahawana?

²⁴ Ya alyon Jesus di, Ni'ibbahho mahan hinaen punnomnomyu te aggeyu tuwali innilay niyatan nan impitudo' Apu Dios ya nan ongal an abalinana. ²⁵ Hanadan tatagun mamahuwan ya adida mo mangahawa te umatdah nadan anghel hi ad abunyan an adida mangahawa. ²⁶ Ya hay panginilaan an mamahuwanday numpun'ate ya nan nitudo' hinan tugun Moses hidin ni'happitan hi Apu Dios i hiyahdih nan way mundalang an kaykayiw. Ta imbagan Apu Dios i hiya an hiya nan Dios an dayawon Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob. ²⁷ Ta hituwey panginilaan ta'u an mataguda nadan a'ammod ta'un da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob te hanadan mataguy mundayaw i Apu Dios an bokon hanadan nate. Ta hiya nan ni'ibbahho nadan itudtuduyu an alyonyuy adi mamahuwan di nate.

Hay Nahamad Hi Uldin

(Matthew 22:34-40; Luke 10:27-28)

²⁸ Wahdi han ohan muntudtuduh uldin ta'un Judyu an nangngol hinadan maphod an nambal Jesus ta alyona i Jesus di, Nganne nin hinadan tugun di na'anhan hi unudon?

²⁹ Ya inalin Jesus di, Hay nahamad an tugun ya alyonay, Da'yun tinanud Israel ya igongahanyu nan alyon Apu Dios an hiya ya abuh di Dios.

³⁰ Ot mahapul an nahamad di pamhod ta'un hiya ta hiyay pangiyohhaan ta'uh nomnom ta'u ya nitaguwan ta'u ya bikah ta'u. ³¹ Ya nan mi'adwan tugun ya hay pamhodan hi ibba an umat hi pamhod hi adol. Ot danae nadan tugun an na'anhan hi unudon.

³² Ya alyon diyen taguy, Maphod hinaen inalim Apu Jesus te immannung an ohah Apu Dios an ma'id ha udum hi Dios. ³³ Ta maphod on nahamad di pamhod ta'un hiya ta hiyay pangiyohhaan ta'uh nomnom ta'u ya nitaguwan ta'u. Ya atbohadin maphod on waday pamhod ta'uh nadan ibba ta'u an umat hi pamhod ta'uh adol ta'u. Te datuwey na'anhan i Apu Dios mu hanadan i'nong ta'un hiya.

³⁴ Ya alyon Jesus di, Maphod hinaen inalim ta tuwen ma'awatam di a'at nan pun'ap'apuwan Apu Dios.

Ta gapu i dadiyen nambal Jesus ya ma'id mo ha e nangipidpidwan e namagbagan Jesus.

Hay A'at Nan Pinto' Apu Dios Hi Patul

(Matthew 22:41-46; Luke 20:41-44)

³⁵ Wada han hin'algon muntudtuduh Jesus hinan Templo ot alyonay, Hay alyon nadan

muntudtuduh uldin ta'un Judyu ya hanan Kristu ya holag din patul an hi David. ³⁶ Mu tanganu on hi David ya alyonay hi Ap'apunah diyen Kristu? Athidiy alyona te hay impitudo' nan Espiritun Apu Dios i hiya ya alyonay, Hi Apu Dios ya inalinah nan Ap'apu di, Umbun'ahtuh way winawwan'u an umbunan di nabaktun mun'ap'apu ta abako' nadan mi'buhul i he"a.

³⁷ Ot alyon bon Jesus di, Hay alyon David ya Ap'apunah diyen Kristu an bokona holag ya abuh.

*Hay A'at Nadan Muntudtuduh Uldinmin Judyu
(Matthew 23:6-7,14; Luke 20:45-47)*

Hanadan tatagu ya pohpohdonda nadan itudtudun Jesus. ³⁸ Ta hay intugunan dida ya alyonay, Halipodpodonyu ta adi da'yu baliyan hinadan muntudtuduh uldin ta'un Judyu. Te dida'e ya munlubungdah munggayyadan on eda dimmanaldallanan an ta'on on hinadan pummalkaduwana ta wan apngaon di tatagu dida. ³⁹ Ya pohdonda bon diday umbun hinadan mun'aphod an umbunan hinadan a'am'amungan ta'un Judyu onu hinadan kumpulnan a'am'amungan di tatagu. ⁴⁰ Ya wa'et mundasalda ya adukkadukkayonda ta hay panigon di tatagun dida ya ay immannung nan punnomnomda mu dee mannot an pamalbalidah nadan nabalua ta way atondan mangalah nadan wadan dida. Ta gapu i danaen at'atonda ya ahi nunhiglay ma'at i didah pidwana.

Hay Ong'ongngal Di Imbangngadnan Pihhu I Apu Dios

(Luke 21:1-4)

⁴¹ Hidin um'umbun hi Jesus hinan way potto' di pangiamungandah pihhuh nan Templo ya tinigona nadan tatagun e nangiha"ad hi pihhu. Ya dakol hinadan kakadangyan di ong'ongngal di inha"adda. ⁴² Ya wada han nawotwot an nabalu an imme pibo ot iha"adna han duwan hiping. ⁴³ Ta inayagan Jesus nadan itudtuduwana ot alyonan diday, Pohdo' an ipa'innila i da'yu an hay ong'ongngal di indatna ya hinaen nawotwot an nabalu. ⁴⁴ Te nan inha"ad nadan kakadangyan an impabangngadda i Apu Dios ya nan hawwal di pihhuda. Mu hidiye'en nabalu ya ammuna ahan hidiyen pihhuna mu aggena inukuhan ot idatna i Apu Dios.

13

Hay Nangibagaan Jesus Hinan Apa"ihan Nan Templo

(Matthew 24:1-2; Luke 21:5-6)

¹ Hidin taynan da Jesus nan Templo ya alyon nan ohah nadan itudtuduwana, Apu Jesus, tigom'en ma"aphod hantun Templo ya ta'on on hanadan batun inusalda.

² Ya inalin Jesus di, O ma"aphod ot hanat ipahdayun tigon hi ad uwani te udum hi algo ya mapa"ih ta ma"id ha ta'on hi ohah nadan batun ni'usal hi adi mapukal.

Hanadan Punligatan Di Tatagu

(Matthew 10:17-22; 24:3-14; Luke 21:7-19)

³ Indani ya imme da Jesus hinan nabillid an nungngadan hi Olibo an ni'indommangan hinan Templo. Ya imme da Peter ya hi James ya hi John ya hi Andrew hi awadan Jesus ta ab'abbuhdahdi ot mahmahanday ibalanan nan inalin Jesus ⁴ an alyonday, On anuud di apa'ihan nan Templo? Ya nganney pangimatunan hi'on tuwen madatngan di a'atana?

⁵ Ya alyon Jesus di, Halipodpodonyu ta adi ayu mabaliyan ⁶ te lo'tat ya dakolday umalin mangalih dida nan Kristu mu layahda te pin-hoddan baliyan di dakol an tatagu. ⁷ Ot ta'on on wadaday donglonyuh munggugubat hitudan nun'ihaggon onu hinadan nun'idawwin boble ya adi ayu tumakut te mahapul an ma'at dadiye mu bokon ni' hidiyey apogpogan tun luta. ⁸ Te munggugubatday udum an boble. Ya waday alyog ya bitil hi dakol an boble. Ta datuwen ma'ma'at di hipun di punligatan di tatagu an umat hi dogoh di golang hi'on tuwen miyayyam.

⁹ Ya hanat halipodpodonyu nimpe te lo'tat ya wadaday ahi mangipatiliw i da'yu ta iye da'yuh nadan punhumalyaan di Judyu ya e da'yu nunhoplat hinadan a'am'amungan ta'un Judyu. Ya ahi da'yu bo inyeh awadan di patul ya gobelnador ta humalyaon da'yu an gapun ha'on. Mu ta'on on ma'at di athidi i da'yu mu ta mipa'innila i dida nadan intanuddu' i da'yu ¹⁰ ta wan mihinap hi abobboble nan inat'u an iphodan di tatagu ya ahi madatngan di apogpogan tun luta. ¹¹ Mu wa'et natiliw ayu ta iye da'yuh nan punhumalyaan ya adi ayu minomnoman hi'on nganney pambalyuh nadan

ibagada te ukod nan Espiritun Apu Dios an mangipanomnom i da'yuh ibagayu. ¹² Ya ha boy ohah ma'at i da'yun kimmulug i ha'on ya hanadan i'ibbayuy mangipatiliw ya mangipapate i da'yu. Ya atbohdiy aton nadan a'ammod hinadan imbabaledan kimmulug i ha'on. Ya ta'on on hanadan imbabaleyu ya ngohayon da'yu ya diday mangipapaten da'yu. ¹³ Ya ahiwawan da'yuh tatagu an gapuh kimmuluganyun ha'on. Mu nan tagun manginaynayun an mundinol i ha'on an ta'on on nunhiglay punligatana ya hiyay mi'tagun Apu Dios hi munnananong.

Hay E Ipaghohan Di Umipabohol Hinan Templo

(Matthew 24:15-28; Luke 21:20-24)

¹⁴ Alyon bon Jesus di, Hay oha bo ya wada han nunhiglan umipabungot i Apu Dios an eda iha"ad hinan Templo ta mibilang moh nalugit nan Templo. Ot da'yun namaha ituwe ya mahapul an nomnomnomonyuy iyatana. Ta hitun a'atana ya hanada'en i Judea ya bumtikdah nadan billid. ¹⁵ Ya wa'et mipaddih an um'umbun ayuh nan dola ya pamaag ya inayyun buntik an ma"id ha nomnomonyun hunggop an e mangalah nadan gina'uyu. ¹⁶ Ya ta'on on hanadan himmiput hinan puntanoman ya wa'et tigondah diye ya pamaag damdama ya inayundan bumtik hinadan billid. ¹⁷ Ta i diyen timpu ya mahmo' nadan numpumbutyug ya nadan binabain waday goggolangda. ¹⁸ Ot hanat idasadasalyu ta wan adi mipaddih hinan lowang hidiyen ahiyu bumtikan. ¹⁹ Te hitun a'atan

datuwe ya nunhiglay punligatan di tatagu an ma'id ha nipadpaddungana hinadan nunligatan di taguh tun luta an nihipun hidin nalmuwan tun luta. Te maminghan di a'atan diyen nunhiglan punligatan. ²⁰ Ot onha adi paho'dodon Apu Dios hidiyen punligatan ot ma'id ha ohah taguh mabati. Mu gapuh nan ongal an homo'nah nadan pinto'nan tataguna ya paho'dodonah diyen nunhiglan punligatan. ²¹ Ya ahi wadaday mangali i da'yu hi wahtun boble ta'u nan Kristu onu dehdihdi nan Kristu mu hanat adiyu aya patiyon. ²² Te dakolday umalin mangalih dida nan Kristu onu propeta. Ya abalinandan mangat hi milagro ya nadan nakaskasda'aw ta way atondan mamalbalih tatagu an ta'on on nadan pinto' Apu Dios hi tataguna. ²³ Ot hanat nomnomnomnyu datuwen inali' te teen padana' an ibagan namin i da'yu ta ahi madatngan di a'atana.

Hay Ma'at Ya Ahi Mumbangngad Nan Nitulang Hitun Tatagu

(Matthew 24:29-35; Luke 21:25-33)

²⁴ Alyon bon Jesus di, Na'at'e dadiyen punligatan ya humilong nan algo ya nan bulan. ²⁵ Ya mun'a'agah nadan bittuwon ya umalinhawangdan namin nadan wah ad lagud ta ma'id ha poto'na. ²⁶ Ta na'at'en namin dadiye ya ahiya' tigon an Nitulang Hitun Tatagu an umalih tun luta an midduma' hinan bugut. Ya i diye ya ma'attigo nan ongal an abalina' ya anabaktu'. ²⁷ Ya honago' nadan anghel'u ta eda hayupon an namin nadan pinto'un tatagu' hi abobbobleh tun luta ta umalidah awada'.

²⁸ Ot alyon bon Jesus di, Nan a'at nan kayiw an fig ya waday ituddunan da'yu te tigonyu'e ta manguyho' ya innilayun tuwen tumiyalgo. ²⁹ Ot atbohadin tigonyu'en ma'at nadan imbagabaga' ya hidiyey panginnilaanyu an agagga moy umaliya'. ³⁰ Ya pohdo' bon ipa'innila i da'yu an tinanud hi ad uwani an wadaday udum i da'yu an adida ni' mate ta inggana hi akhupanday a'atan datuwen namin. ³¹ Mabalín an mapogpog hi ad lagud ya tun luta mu hanan hapit'u ya munnananong ta ingganah mipa'annung.

*Hay A'at Di Pumbangngadan Jesus
(Matthew 24:36-44)*

³² Alyon Jesus di, Ma'id ha nanginnila hi'on anuud di ahi' bo umaliyan te ammunah Aman nanginnila. Ta'on on ha'on an imbabalena ya hanadan anghel hi ad abunyan ya aggemi innila. ³³ Ta hiya nan mahapul an halipodpodonyu ta nanongnan mundadaan ayu te aggeyu innila nimpe di ahi' umaliyan. ³⁴ Te umata' hinan mumbaát an iyukodnan namin hinan baalna nadan matamuwan hi balena ya pinadananah nan mungguwalya ta ihamadnan mungguwalya ta adina palpaliwan an malmallo'. ³⁵ Ot hiyah tuwe nan alyo' i da'yu an mahapul an umat ayu i diyen mungguwalya ta mundadaan ayuh umaliya' te ma'id ha mapto' ya alinah mipotto' hinan mun'ahdom onu hinan tongan di labi onu hinan muntalanu onu hinan mun'awi"it. ³⁶ Te adiyu'e atonhidi ya alinah palpaliwanyu ya nahanawwanga' an malmallo' ayu. ³⁷ Ya bokon da'yu ya ammunay pangalya' ituwe te hi an

namin di tatagu ta wan mundadaan ayun namin hi umaliya'.

14

Hay Nunhahapitandah Atondan Muntiliw I Jesus

(Matthew 26:1-5; Luke 22:1-2; John 11:45-54)

¹ Hidin duway algo ya madatngan nan ngilin di panganan nadan Judyu hinan tinapay an agge nadduman hi yist an hidiyey punnomnomnoman ta'uh nihwangan handidan a'ammot ta'uh ateh ad Egypt ya hinahapit nadan nabaktun padi ya nadan muntudtuduh nan uldin ta'un Judyu di atondan e muntiliw i Jesus ta adi innilaon nadan tatagu ya pinateda. ² Ta hay hinahapitda ya alyonday, Adi ta'u ipaddih hinadan mangilin an algo di puntiliwan ta'u i hiya te alinah innilaon nadan tatagu ya bumungotda ya mi'pateda.

Hay Nanghiitan Nan Babai Hinan Lana An Nard Hi Ulun Jesus

(Matthew 26:6-13; John 12:1-11)

³ Hidin wada da Jesus hi ad Betani hi balen nan na'gullidan ni' an hi Simon an mangmangnganda ya hinunggop han babai an inodnana han ma'killat an butilya an nattuwan hi na'angnginan lana an nard an mapmaphod di hunghungna. Ot bukatana ot ihiitnah ulun Jesus. ⁴ Ya himmihiwo nadan udum an wahdi te alyonday, Ayayyukah diyen lana an pamaag ihya ya inatnahdi. ⁵ Onha igatang hidiye ot ongal di bayadna ot waot ha midat hinadan nun'awotwot. Te hay balolna ya mabo'lah nan hintawon.

Ot pun'ihingalda.

⁶ Mu alyon Jesus i diday, Tanganunyu aton hinay pangaliyun hiya? Undan aggeyu in- nila an maphod hituwen inatna? ⁷ Hanada'en nun'awotwot an pangdatanyuh iboddangyu ya nanongnan wadawadada i da'yu ot mabalin an kumpulnay algoh bumoddanganyun dida. Mu ha'on'e ya adi minaynayun di id'idduma' i da'yu. ⁸ Ya manu'eh inhiitnah tuwe ya hituwe han abal- nanan aton ta idadaanay adol'uh e' ilubu'an. ⁹ Ot ibaga' i da'yu an hinan e itudtuduwan nan inat'u an iphodanyun tatagu hi abobboble ya mi'bong'al hituwen inat tuwen babai ta pangi- nomnomnoman i hiya.

Hay Nunhahapitan Da Judas Hi Atondan Muntiliw I Jesus

(Matthew 26:14-16; Luke 22:3-6)

¹⁰ Hi Judas Iskariot an ohah nadan Apostoles ya immeh awadan nadan nabaktun padi ot hahapitonday atondan e muntiliw i Jesus. ¹¹ Ya immamlong dadiyen nabaktun padi an alyon- day, Ta'omman ya indattan da'ah pihhu.

Ta nihipun i diye ya bobota'on Judas di ena pangipatiliwan i Jesus.

Hay E Nangidadaanan Nadan Duwan Itudtuduwan Jesus Hi Pangananda

(Matthew 26:17-19; Luke 22:7-13)

¹² Hidin nadatngan nan mamangulun al- gon nan ngilin di pangananmin Judyu hinan tinapay an agge nadduman hi yist i diyen pangi'nonganmih nan imbabalen di kalnero

an punnomnomnomanmih nihwangan handi-
dan a'ammodmih ateh ad Egypt ya alyon nadan
itudtuduwan Jesus i hiyay, On idanay emi pangi-
dadaan hinan anon ta'uh ad uwanin ngilin?
¹³ Ot ituda' Jesus di duwa i didan alyonay, Ume
ayu ot dumatong ayuh nan boble ya wada han
lala'in damuwonyu an pinahona han buwod ya
nitnud ayun hiyah nan balen hunggopana. ¹⁴ Ya
alyonyuh nan ud bale di, Hinnag da'mih nan
muntudtudu ta ituddum anu nan kuwartun di
mangiliyu ta hidiy emi panganan hi ad uwanin
ngilin. ¹⁵ Ot ipangulu da'yuh nan ongal an
kuwartuh nan mi'adwan gladu ta hidiy eyu
pangidadaan ot wahdin namin nadan maha-
pul ta'u.

¹⁶ Ta imme dadiyen duwan intuda' Jesus ya
immanung nan inalinan dida ot idadaanda
nadan makan i diyen ngilin.

*Hay Nangibagaan Jesus Hinan Mangipatiliw I
Hiya*

*(Matthew 26:20-25; Luke 22:21-23; John 13:21-
26)*

¹⁷ I diyen mun'ahdom ya dimmatong da Jesus
hinadan Apostoles i diyen bale ot manganda.
¹⁸ Mu hidin mangmangnganda ya alyon Jesus di,
Ibaga' i da'yu an hay ahi mangipatiliw i ha"on ya
oha i da'yu. ¹⁹ Ya way ohah nadan itudtuduwana
on minomnoman ta way ohaon alyonay, On
ha"on di mangipatiliw i he"a?

²⁰ Ot alyona boy, I da'yun Apostoles ya hanan
mi'tamol i ha"on hi ad uwani hinan tinapaynah
nan malukung ya hiyay mangipatiliw i ha"on.

21 Ha'on an Nitulang Hitun Tatagu ya nibaga tuwalin patayona'. Mu mahmo' nan tagun mangipatiliw i ha'on. Udu'dulnaot eh'ay agge niyayyam.

*Hay Nanganandah Nan Tinapay Ya Hay Nang-inumandah Nan Bayah An Indawat Jesus
(Matthew 26:26-30; Luke 22:14-20; 1 Kulintu 11:23-26)*

22 Ta i diyen mangmangnganda ya inalan Jesus nan tinapay ot munhana i Apu Dios ot upi'upingona ot ipiyappongnah nadan itudtuduwana ot alyonay, Anonyuh naen tinapay te hiyah naey adol'u.

23 Ot alana bo nan basu an nattuwan hi bayah ot mundasal ot idatnah nadan itudtuduwana ta nabinbinoltandan imminum an namin.

24 Ot alyonay, Hinaen ininumyu ya hiyah naey dala' an panginnilaan an wada han balun imbagan Apu Dios hi atona i da'yun tatagu. 25 Ya ibaga' i da'yu an ad uwani mo ya ammunay pi'yinuma' i da'yu ta ingganah on madatngan nan pi'iddumanyuh nan pun'ap'apuwan Ama ya ahiya' mohpe mi'yinum bon da'yuh nan nat'on an bayah.

26 Ta on nabhugda ot ikantaday pundayawdan Apu Dios ot ahida umeh nan nabillid an nungngadan hi Olibo.

*Hay Nangipa'innilaan Jesus Hi Pangiha'utan
Peter I Hiya
(Matthew 26:31-35; Luke 22:31-34; John 13:36-38)*

²⁷ Alyon Jesus i diday, Ad uwanin mahdom ya mahihi"an ta'u ta taynana' te hay impitudo' Apu Dios hidin nadne ya alyonay, Ipapate' nan mumpastol ta hanada'en kalnerona ya mahihi"anda.

²⁸ Ot alyon bon Jesus di, Ta athidin ipapateya' mu hitun amahuwa' ya mamanguluwa' an umeh ad Galilee ta ahi ayu mitnud hidi.

²⁹ Ya alyon Peter di, Ta'on hi alinah taynan da'ah tudan ibba' mu adi mabalin hi taynan da'an ha"on.

³⁰ Ya alyon bon Jesus di, Ibaga' i he"a an adi pumidwan tumalanuh ad uwanin mahdom ya mumpitlun iha"uta' i he"a an alyom hi aggeya' innila.

³¹ Mu alyon Peter di, Adi mahan mabalin hi iha"ut da'a te ta'on on mi'yateya' i he"a.

Ya an namin nadan itudtuduwan Jesus ya athidi damdamay inalida. ³² Ot makak da Jesus ta umedah ad Getsemani.

Hay Nundasalan Jesus

(Matthew 26:36-46; Luke 22:39-46)

Hidin dimmatongdah ad Getsemani ya alyon Jesus hinadan itudtuduwanay, Umbun ayu ni' hitu ta eya' mundasal. ³³ Ot i'uyugna da Peter i James ya hi John ta bimmata"anda. Ya nihipun i diyey numanomnomana an gapuh nan ma'at i hiya. ³⁴ Ot alyonan diday, Nunhigla tayyan mahkit di punnomnom'u an aya' mate. Ot hanat umohnong ayu bahan ta mi'tukal ayun ha"on. ³⁵ Ot e mibata"an hi Jesus ot e mundu"un an inda"omnay angahnah nan luta ot mundasal ta

mabalin'e ya adi ma'at hidiyen nunhiglan ena holtapon. ³⁶ Ta alyona di, Ama, ma'id ha adim abalinan. Ot daan mo bahan ta adim iyabulut hituwen e' holtapon? Mu bokon hanan pohdo' di ma'at te nan pohdom.

³⁷ Indani ot ibangngadnah nan awadan nadan tulun itudtuduwana ya tinigonan nalo'da ot alyonan Peter di, Simon, bumangon'a. Undan ahan adi mabalin hi mi'tukal ayun ha'on i ha ohay olas ni'mo. ³⁸ Mahapul an itpolyun adi malo' ta mundasal ayu ta wan adi ayu mabaliyan. Innila' an pinhodyun mi'tukal mu ningamut neen hay inlo'yuy miploh.

³⁹ Ot mumbangngad boh Jesus ot hana bon indasalnah hopapnay indasalna. ⁴⁰ Ot ibangngadna boh awadan nadan tulun itudtuduwana ya hiyah diyen nalo'da te adida ahan pa'itpol hi inlo'da. Ta binangona dida ot dindinnonganda te aggeda innilay ibagada.

⁴¹ Ot ume bo Jesus an e mundasal. Ta hidi bon nibangngad ya nalo'da bo ot alyonay, Ngalngalam ha inlo'yu. Bumangon ayu te nadatngan moy puntiliwan nadan nun'abahulan an tatagu i ha'on an Nitulang Hitun Tatagu ⁴² te tuweda tayyan impangulun nan nangitudduh tun awada'. Ot ma'ayu ta eta'u damuwon dida.

Hay Nuntiliwanda I Jesus
(*Matthew 26:47-56; Luke 22:47-53; John 18:1-14*)

⁴³ Aggena impadappuh nan pun'ibagana ya himmawwanggot hi Judas an ohah nadan Apostoles an in'uyugnay dakol an tatagu an numpangdon hi ispada ya pang'ul te diday hinnag nadan nabaktun padi ya nadan muntutuduh uldinmin Judyu ya nadan mangipangpanguluh nadan Judyu an muntiliw i Jesus. ⁴⁴ Ya imbagan tuwalin Judas hinadan in'uyugnan alyonay, Tigonyu ta nan tagun e' awalon ya hiyay tiliwonyu ya inhamadyun ginuwalyaan.

⁴⁵ Ya innayun Judas an immeh awadan Jesus ot alyonan hiyay, Immali ami Apu Jesus.

Ot inayunan awalon hi Jesus. ⁴⁶ Ot madhuda nadan nun'ibban Judas ot tiliwondah Jesus. ⁴⁷ Mu hanan ohah nadan ibban Jesus ya hinuknutnay ispadana ot palangonay ingan nan ohan himbut nan nabaktun padi ta na'aan. ⁴⁸ Ya alyon Jesus hinadan nuntiliw i hiya di, Una'dan na'abahhulan ta gahin hi mun'i'ispada ayu ya numpangdon ayuh pang'ul an umalin muntiliw i ha'on? ⁴⁹ Tanganu on ad uwani ta ahiya' tiliwon an aggeya' tiniliw hidin timmanudduwa' hinan Templo an abigabigat on waa' hidi? Mu ta'on ta ma'at hituwe ta mipa'annung nan hapit Apu Dios.

⁵⁰ Ta gapu i diyen na'at ya binumtik nadan itudtuduwana. ⁵¹ Ta onda inikak hi Jesus ya himmawwang han lala'in aggena hinangut di lubungna ta pamaag ya ammunay ulohnah inhophopnah adolna ot mitmitnud hinadan mangiye i Jesus. Ta edaot eh'a pi'tiliw ⁵² mu agge natiliw te nan uloh di nalapanu' ta innayunan binumtik.

*Hay Nummahmahandah Bahul Jesus
(Matthew 26:57-68; Luke 22:63-65; John 18:13-14,19-24)*

⁵³ Hidin inyedah Jesus hi balen nan nabaktun padi ya dedahdi nadan nabaktun padi ya nadan muntudtuduh uldinmin Judyu ya nadan mangipangpanguluh nadan Judyu.

⁵⁴ Mu hi Peter ya niyunu'unud hinan nangiyayanda i Jesus mu nibata"an ta ingganaot midatong hinan lita"angan nan balen nan nabaktun padi ot mi'yan'anniduh nadan guwalya. ⁵⁵ Ya nadan nabaktun padi ya an namin nadan ap'apun di Judyu ya inhamaddan nummahmah hinadan tatagu hi mabalin an ipabahuldan Jesus ta waha pangigadulandan mangipapaten hiya. ⁵⁶ Ta dakolday nangipatnan mangibaga hi ipabahuldan hiya mu adi mun'u'unnudan nadan ibagada te on tuwali layahda. ⁵⁷ Ta lo'tat ya alyon nadan ma'layyah di, ⁵⁸ Dingngolmin inalinay pa"ihona anu nan iniphod di tatagun Templo ta maluh di tuluy algo ya iphodna mu bokon hay taguy mangiphod. ⁵⁹ Mu ta'on on dida ya adi mun'u'unnudan di ibagada. ⁶⁰ Ya natanna'dog nan nabaktun padi ot alyonan Jesus di, Tanganunmu adi tobalon nadan ibagadan he"a? On immannung dadiyen imbagada? ⁶¹ Mu namaag Jesus di dindinong. Ta alyon bon nan nabaktun padi di, Ibagam hi'on immannung an he"a nan Kristu an Imbabalen Apu Dios?

⁶² Ya alyon Jesus di, O immannung hinaen inalim te ha"on an Nitulang Hitun Tatagu ya adi madne ya tigonyu an ha"on di ongal di

abalinana te umbuna' hi way winawwan Apu Dios. Ya ahiya' bo tigon hitun pumbanggada' an midduma' hinan bugut.

⁶³ Ta on dingngol nan nabaktun padih diye ya punhethetnay lubungna an gapuh bungotna te hay nangalyan Jesus di hiya nan Kristu. Ot alyonah nadan tatagu di, Teen nunhindodongolan ta'u nan inalina. Ot undan nganne boy ohah hapulon ta'u an hiya nee ot ibaganay bahulna. ⁶⁴ Ya dingngol ta'u mahan nan layah an imbagana te alyonay hiya nan Imbabalen Apu Dios. Ot nganney pohdonyuh ma'at?

Ya inalini nadan tatagu di, Immannung neen numbahul ot ipapateyuot. ⁶⁵ Ot puntukpaan nadan udum hi Jesus. Ot upuponday matana on nunhinhuhuntukanda on invaliday, Agam ya tuwali ta ngadanom nadan nanuntuk i he'a. Ot ipaboltanda hinadan guwalya ot punhinhuhuntukanda.

Hay Nangiha"utan Peter Hinan Niddumanan Jesus

(Matthew 26:69-75; Luke 22:54-62; John 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Hi Peter ya nanongnan wahdin mi'yan'anniduh nan way lita"angan ya immehdi nan ohan babain tagalan nan nabaktun padi ⁶⁷ ya immatunanah Peter ot alyonay, Ot ten he"ay ohah nadan ibban Jesus an i Nasaret.

⁶⁸ Ya inalini Peter di, Towan, te agge' innilah naen tagun al'alyom. Ot inayun Peter an umeh nan way hawwangan hidih nan lita"angan.

⁶⁹ Mu tinigon bon diyen tagalah Peter ot alyonah nadan tatagu di, Hiyah tuwe ayay ohah nadan nun'ibba'ibban Jesus.

⁷⁰ Mu inha"ut bon Peter. Ya alyon nadan udum di, Adim iha"ut te immannung an he"ay ohah nadan ibban Jesus te mimatunan damdama an i Galilee'a.

⁷¹ Mu alyon bon Peter di, Isapata' an ta'on ona' dusaon i Apu Dios hi'ona' munlayah te agge' attog innilah naen tagun ibagbagayu. ⁷² Ya hiyah indappuhnah diyen imbagana ya pimmidwan timmalanu. Ya ninomnomna din inalin Jesus an alyonay, Pumidwan tumalanu ya mumpitluy pangibagam hi aggeya' in'innila. Ya nunhiglay luwanah hakit di nomnomna i diyen inatna.

15

Hay Nunhumalyaan Pilatu I Jesus

(Matthew 27:1-2,11-14; Luke 23:1-5; John 18:28-38)

¹ On hiyah mun'awiwi"it i diyen nabiggat ya na'amung nadan nabaktun padi ya nadan muntudtuduh uldinmin Judyu ya nadan mangipangpanguluh nadan Judyu ta hahapitonda an mangipapate i Jesus. Ta pinawwidha ot iyeda i Pilatu. ² Ya inalin Pilatu i hiyay, Aa, on he"a nan Patul di Judyu?

Ya alyon Jesus di, Immannung hinaen inalim.

³ Ya dakol di impabahul nadan nabaktun padi i Jesus. ⁴ Ta alyon mo bon Pilatu di, Tanganunmu adi tobalon nadan ipabahuldan he"a?

⁵ Mu namaag Jesus di dindinong ta masda'aw hi Pilatu.

*Hay Na'innilaan Di Atayan Jesus
(Matthew 27:15-26; Luke 23:13-25; John 18:39-19:16)*

⁶ Hay impa'inghan nan gobelnador an aton hi atawotawon ya nadatngan'e nan punnom-nomnomanmin Judyu hi nihwangan handidan a'ammomdih ateh ad Egypt on impilubusnay ohah nadan nibalud an miyunnudan hi pohdon nadan tatagun ilubus. ⁷ Ya wada han hi Barabas an nibalud te pimmate ya hiyay ohah nadan mi'buhul hinan gubilnuda. ⁸ Ta hidin na'amung nadan tatagu ot ibagadan Pilatu ta ipilubusnay ohah nadan nibalud. ⁹ Ot alyon Pilatu di, On pohdonyu ta ilubus'u nan ma'alih patulyu an Judyu?

¹⁰ Manu'eh inalin Pilatuh diye ya innilanan gapuh amoh di nangipatiliwan nadan nabaktun padi i Jesus. ¹¹ Mu inhaphapitan nadan nabaktun padi nadan tatagu ta ibagada an bokon hi Jesus di milubus ta hi Barabas. ¹² Ot alyon Pilatu di, At'ehna ya nganne moy ato' i Jesus an ma'alih Patulyu an Judyu?

¹³ Ya pun'itkukdan alyonday, Ipipata'muh nan krus.

¹⁴ Mu alyon bon Pilatu di, Undan wa eh'a ha inatnah adi maphod?

Mu inyal'aladaot an ahitutukuk an alyonday, Ipipata'muh nan krus.

¹⁵ Ot inyunnud mon Pilatu hinan pohdon nadan tatagun ma'at ta impilubusnah Barabas.

Ot hi Jesus di ipahoplatna ot ahina iyukod hinadan tindalu ta diday e mangipata' hinan krus.

*Hay Nunlaylayahhan Nadan Tindalu I Jesus
(Matthew 27:27-31; John 19:1-7)*

¹⁶ Ya nitnud nadan tindalun nan gobelnador i Jesus hinan way lita"angan nan balen nan gobelnador ot ma'amungdahdin namin hinadan ibbadan tindalu. ¹⁷ Ot aanonda nan lubung Jesus ot punlubungonda i han mumbolah* an ay lubung di patul ot tuligonggongonda han inapiddan pagat ot ipipongotdan hiya. ¹⁸ On linayalayahanda an alyonday, Madayaw peman tun patul di Judyu. ¹⁹ On hinuplitday uluna on nuntutkaan di udum on nundu"un di udum hi hinangngabna.

²⁰ Ta onda ina'inathidi ot ahida aanon hidiyen impilubungdan hiya ot ihukkatda nan lubungna tuwali. Ot iyedah nan eda pangipata'an i hiya hinan krus.

*Hay Nipata'an Jesus Hinan Krus
(Matthew 27:32-44; Luke 23:26-43; John 19:17-27)*

²¹ Hidin wadadah nan awon ya himmawwang hi Simon an i Sayrin an hiyah umanamut. Hiya nan hi aman da Alexander ya hi Rupus. Ot ipapilitdan ipapahon i hiya nan krus an ipata'an Jesus. ²² Ta onda dimmatong hi ad Golgota an hay ibalinana ya Ba'ag Di Ulu. ²³ Ot iyeda i

* **15:17** 15:17 Nan mumbolah ya hidiye nan red hi English.

Jesus han bayah an nadduman hi mumpait ot alyonday inumona mu adina pohdon.

²⁴ Ta impata'dah Jesus hinan krus ot ibunutday mangalah nan lubungna. ²⁵ Ya i diyen nangi-pata'andan hiya ya na'aggawa. ²⁶ Ya wada han intudo'da i han tabla an hidiye nan ipabahuldan hiya an alyonahdiy, Hiyah tuwe nan Patul di Judyu.

Ot ipata'dah nan krus hidih nan way baktun di uluna. ²⁷ Ya wadada han duwan bimmahul an impipata'da an numbinahhelonda i Jesus. ²⁸ Ta nipa'annung din impitudo' Apu Dios an alyonay, Hiya ya ibilangdah na'abahhulan.

²⁹ Ya hanada'en mala"uh hinan nipata'an da Jesus ya munwigwigwigda on dinildilahda an alyonday, Daan bohna nan alyom hi pa"ihom nan Templo ya mala"uh di tuluy algo ya iniphodmu. ³⁰ Agam mohpe ta ihwangmuy adolmu ta umaan'a i naen krus.

³¹ Ya ta'on on nadan nabaktun padi ya nadan muntudtuduh uldinmin Judyu ya ilanaylayahanda an alyonday, Tanganu nin mohpeh ona adi taguwon di adolna yaden nada'en udum ya tinaguna? ³² Onha nin mala'ah hi ad uwani hinan nipata'ana ot mabalin an patiyon ta'un hiya nan Kristu an patul ta'un Judyu.

Ya ta'on on hanadan ibbanan nipata' ya na'na'yatdan manildilah i hiya.

Hay Natayan Jesus

(Matthew 27:45-56; Luke 23:44-49; John 19:28-30)

³³ Hidin tongan di algo ya himmilong an namin tun luta hi tuluy olas. ³⁴ Ta hidin alas tres ya tinumkuk hi Jesus an alyonay, Eloy, Eloy, lama sabachthani. Hay ibalanan nan inalina ya, Apu Dios, tanganuna' ingnganuy i he'a?

³⁵ Ta hanada'en tatagun tumtumma'dog hinan bata'ana ya dingngolda nan inalina ta alyonday, Umman nin hi Elijah nan pun'ayagana.

³⁶ Ot umey oha i dida ot e mangala i han ay kapoh ot itamolnah nan limmanun bayah ot ituddiwna i han bilau ot ena ipatiptip i Jesus ot alyonay, Tigon ta'un di anu on umali nan inayaganan hi Elijah an mamoddang i hiya.

³⁷ Indani ya tinumkuk ot inayunan ma'unguh.

³⁸ Ya i diyen natayan Jesus ya hana'en abilloq an nikultinah nan Templo ya nidihhan an nahethet ta nunduwa an nihipun hi uhhuna ot dumayyu.

³⁹ Ya hana'en opisyal di tindalu an wahdih nan way akuyung nan nipata'an Jesus ya tinigonay a'at di natayana. Ta hiya nan alyonay, Immanung an hiyah tuwe nan Imbabalen Apu Dios.

⁴⁰ Ya wadada nadan binabain wadhan bata'ana an nanigo i diyen na'at an hi Mary Magdalene ya hi Salome ya hi Mary an hi inan da Joses ya nan ung'unga mu hiya an hi James.

⁴¹ Datuwe nadan binabain bimmanoddang i Jesus ya nitnunitnud i hiyah nalpuwanah ad Galilee. Ya wadaday udum an binabain nalpuh ad Jerusalem.

Hay Nilubu'an Jesus

(Matthew 27:57-61; Luke 23:50-56; John 19:38-42)

⁴² Hidin mun'ahdom i diyen algon pun-dadaananmin Judyu hinadan usalonmi i diyen mabiggat an Habadun tungo ⁴³ ya wada han hi Joseph an i Arimatea an ohan ap'apumin Judyu an pohpohdonmi an hiyay ohan manmannod hinan pun'ap'apuan Apu Dios an intulidna ot umeh balen Pilatu ot ena ibaga ta iyabulutna ta ena ilubu' nan adol Jesus. ⁴⁴ Ya nano"ol hi Pilatu te aggena innila an na'ibagan nateh Jesus ot pa'ayagna nan opisyal di tindalu ot mahmahana hi'on immannung an nateh Jesus. ⁴⁵ Ya alyon diyen opisyal di, O immannung peman an nate. Ot alyon mon Pilatu i Joseph di, Ta'omman ya ekat em ilubu'. ⁴⁶ Ot ma'anneh Joseph ot e gumattang i han balu an linen ot ena la'ahon nan adol Jesus ot libbutana i diyen linen ot ena ilubu' hinan naka"utan hinan doplah ot tungabona i han ongal an batu. ⁴⁷ Yaden dedahdi da Mary Magdalene ya hi inan Joses an hi Mary ta tinigoda nan nilubu'an Jesus.

16

Hay Timmaguwan Jesus

(Matthew 28:1-10; Luke 24:1-12; John 20:1-10)

¹ Hidin nala"uh nan Habadun tungo ot e gumattang da Mary Magdalene ya hi Mary an hi inan da James i Salome hi lana ta edaot punlanah hinan nilubu' an adol Jesus. ² Ta on hiyah mun'awiwi"it i diyen namangulun algon diyen duminggu ot makakdan umeh nan way nilubu'an Jesus. ³ Ta humanaphappitandan mangmangnge an alyonday, Nganne nin anuy

eta pangipa'aanan hinan tungab nan lubu'? ⁴ Mu hidin dimmatongda ya tinigoda an na'aan nan ongal an batu an nitungab hinan lubu'an. ⁵ Ta namaag mo ot hunggopda ya nangitiganda han lala'in um'umbun hi nangappit hi winawwanda an nunlubung i han ma'apullaw an munggayyan. Ya nangintattakutda ⁶ mu alyon diyen lala'i di, Adi ayu tumakut te innila' an nan nipata' an hi Jesus an i Nasaret di pinhodyun tigon mu ma'id mohtu te namahuwan ot tigonyu tee tun nipalo'ana. ⁷ Ume ayuot eh'a ta eyu ibaga i Peter ya hinadan udum an intudtuduwana ta mitnuddah ad Galilee te hiyah diye tuwaly inalina.

⁸ Ta onda limmah'un hinan lubu'an ya nunhiglan munggayayonggongdah takutda ta muntinnagtagdan mange. Ya gapuh takutda ya ma'id ha himmapitandah nadan dinamuda.

*Hay Numpatigan Jesus I Mary Magdalene
(Luke 24:13-35)*

⁹ Hidin namahuwan hi Jesus i diyen nawi"it di Duminggu ya hay namangulun numpatigana ya hi Mary Magdalene an hiya din nahi'pan ni' hi pituy didimunyu mu lina'ah Jesus. ¹⁰ Ot e ibagan Mary hinadan umukayungan an itudtuduwan Jesus hidiyen tinigona ¹¹ mu adida patiyon.

*Hay Numpatigan Jesus Hinan Duwan Intudtuduwana
(Luke 24:13-35; Nan Na'na'at 28:1-6)*

¹² Indani ya wadada nan duwan intudtuduwan Jesus an idaldallandan umeh nan pangayanda ya numpatigoh Jesus i dida mu nalumman di

tigona. ¹³ Ta onda immatunan ot ibangngaddah awadan nadan ibbada ot uhuhondah diyen na'at mu adida damdama patiyon.

*Hay Numpatigan Jesus Hinadan Apostolesna
(Matthew 28:16-20; Luke 24:36-49; John 20:26-29; Nan Na'na'at 1:6-8)*

¹⁴ Indani ya numpatigo mahan moh Jesus hinadan himpulut ohan (11) Apostoles i han pangananda ot ihingalna didah aggeda namatiyan hinan imbagan nadan ibbada an hiya ya namahuwan. ¹⁵ Ot ahina alyon di, Ume ayuh abobboble ta eyu ipa'innilah atagutagu nan inat'u an iphodan di tatagu. ¹⁶ Ta hanada'en mangun'unud i ha'on ya mumpabonyagda ta diday mi'tagu i Apu Dios hi munnananong. Mu nan adi mangun'unud i ha'on ya diday nangalyan Apu Dios hi minaynayun di bahulda ta hiya nan mipiyedah nan awadan di munnananong an punligatan. ¹⁷ Ya hay pangimatunan hinan immannung an mangun'unud i ha'on ya nan abalinandan munla'ah hi nih'op an gapuh pangidinlandah nan abalina'. Ya atbohadin ta'on on nadan aggeda innilan hapit di udum ya mabalin an ihapitda. ¹⁸ Ya ta'on on nan ulog an kumalat ya umayupdan dida. Ya ta'on on alinah aggeda inatta ya imminumdah kodot ya adida mate. Ya mabalin an iha'moday ta'ledah nadan mundogoh ya mipaphodda.

*Hay Numbangngadan Jesus Hi Ad Abunyan
(Luke 24:50-53; Nan Na'na'at 1:9-11)*

¹⁹ Hidin nagibbuh an ni'hapit hi Jesus hinadan itudtuduwana ot mipatuluh ad abunyan

ot e umbun hi way winawwan Apu Dios ta middum i hiyan mun'ap'apu. ²⁰ Ya hanada'en itudtuduwana ya immedah abobboble ot eda muntudtuduh hapit Apu Dios. Ya hi Jesus di namoddang i dida ta hiya nan waday abalinandan mangat hi milagro ta dadiyey pamatiyan nadan tatagu an immannung nan itudduda.

Nan Hapit Apu Dios
Ifugao, Amganad: Nan Hapit Apu Dios Bible

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ifugao, Amganad

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-13

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

8a82f002-75c6-5d1c-87e7-2ca29bd67aec